

Columbus.

Island — Toscanelli — Guanahani.

Af H. Weitemeyer.

I.

Columbus i Literaturen.

Saa længe Verden staaer, vil man blive ved med at strides om den store Mands Betydning. At Forskningen skrider frem, og der kommer mere og mere Klarhed over hans og Opdagelsernes Historie, vil ikke hjælpe noget. Thi det Geniale vil altid blive omstridt. Lød Samtidens Dom om ham forskjellig, ere Afvigelserne i Bedømmelsen af ham og hans store Bedrift langt talrigere og stærkere i vor Tid, da man dog staaer Aarhundreder borte fra Begivenhederne og med et Overblik, som Datiden ikke kunde have, ganske anderledes kan se deres Rækkevidde. Blandt de mange Hundrede Skrifter, der ere skrevne om Columbus — man nævner over 600 foruden et Myr af Tidsskriftsartikler — vil man træffe de mest divergerende Anskuelser. Hele Skalaen er der: lige fra den højeste Beundring og videst drevne Overvurdering gennem den højmodige, rolige eller nøgterne Værdsættelse til den dybeste Foragt og Haan.

Nogle hæve ham til Skyerne og se i ham en af Menneskehedens største Heroer og Velgjørere, ja de vilde omgive ham med Helgenglorien, hvis det var muligt. Det er de Forfattere, der have til Førere *Roselly de Lorgues*, *Charles Buët* og andre, og som for omtrent et halvt Aarhundrede siden begyndte den heftige Kamp for at faa Columbus kanoniseret som „Søfartens Helgen“, en Kamp, der dog nu foreløbig er opgivet¹⁾. Her mangler intet i Retning af Overdriivelse. Alle hans Fejl og Vildfarelser forties eller udsmykkes; han prydes med alle mulige Dyder og fremstilles som Troens Helt, der drager ud for at erobre en ny Verden for Kristi Rige; ja endog Miraklet er der²⁾.

¹⁾ *Roselly de Lorgues'* Virksomhed og Hovedværker har jeg omtalt i *Geogr. Tidsskrift IX*, p. 102 (udførligere omtalt i *Æmner og Kuriositeter fra Columbestiden og Columbus-litteraturen*, Kbh. 1892). *Charles Buët's* Værk er: *Christophe Colomb*, Paris 1884. Det er besværligt at arbejde sig gennem disse tykke, ofte helt meningsløse Bøger; men en af Kanonisationspartiets Tilhængere *Van Brocken* har givet en Oversigt over denne Literatur i dens første Halvdel i sit lille Skrift: „Des vicissitudes de Christophe Colomb et de sa béatification possible“, Paris 1865; med den kan man til Dels lade sig nøje.

²⁾ Om Miraklet til Lands og til Søs og Miraklerne ved det Kors, Columbus havde oprejst paa Haiti paa sin

Andre mene, at Columbus med alle sine store Egenskaber, der ikke kunne afdisputeres ham, dog er kommen temmelig let til sit udelige Navn, at det kun skyldes Tilfældet, at det nu overstraaler mange andre Navne paa langt dristigere og kyndigere Sømænd, og at han ikke i almindelig Forstand er en stor Mand, da han slet ikke hæver sig udover sin Tid, men netop saa godt som nogen er et Barn af den og deler alle dens Fordomme og middelalderlige Anskuelser. I Spidsen for disse Forfattere staaer *Sophus Ruge* („Geschichte des Zeitalters der Entdeckungen“, Berlin 1881, og „Christoph Columbus“, Dresden 1892). Man maa anerkjende Ruges Dygtighed og skarpe Kritik, men frastødes ved den Uvilje, hvormed han gennemgaaende ser paa Columbus; alt fremstilles i det ugunstigste Lys. „Et lykkeligt Tilfælde kastede ham Udødelighedens Navn i Skjødet“, „Toscanellis Brev danner Postamentet for Columbus' Helteskikkelse“, og lignende Sætninger støder man stadig paa. Han kalder ham en fanatisk Sværmer, som sad fangen i en selvskabt mystisk Verden, i en Avtoritetstro, der gaar ud over alle Grænser. Hovedsummen af sin Dom om ham lyder saaledes: „Hans Ydelser i den praktiske Navtik vare kun ringe, hans Breddebestemmelser vare urigtige, hans Orienteringer usikre; da han vendte tilbage fra sin første Rejse, troede han at være ved Canarierne, medens det var Azorerne, der laa for ham. Naar han ikke med Vilje har sagt Usandhed, har han slemt overdrevet Antillernes, Cubas og Haitis Størrelse. Af hans egne Optagelser af Kyster fra den nye Verdens Omraade har ingen holdt sig. I denne Henseende kan han ikke taale nogen Sammenligning med de store, i deres Fag udmærkede Opdagere til Søs. Kun det tilfældige Held har gjort ham stor, og dette Held, som han har sin klippefaste Tillid til at naa sit Maal at takke for (ja netop!), var saa stort, saa vidtrækkende for Aarhundreder, at man for Bedriften gjerne glemmer Planen og Evnen“. Slutningsordene i hans lille i Aar udkomne Bog, som vel skal gjælde for et Festskrift (det er indlemmet i en Samling Biografier: „Führende Geister“), ere kølige og bidrage ikke til at betage en den lidt bitre Smag, man faaer

anden Rejse, se bl. a. *Léon Bloy*, *Le révélateur de la Globe*, p. 813—58, efter *Roselly de Lorgues*.

ved at læse den¹⁾. I det Hele taget lader Stemningen mod Columbus til at være ugunstig i Tyskland i vore Dage. Blandt andre Forfattere nævnes *Breusing*, som især angriber hans navtiske Kundskaber, og til hvis Bevisførelse Ruge for en stor Del støtter sig²⁾. En Undtagelse danner dog *Eugen Gelcich*, der forsvarer Columbus som Sømand mod *Breusing* og bl. a. søger at bevise, at den ovennævnte Forvexling mellem Canarierne og Azorerne er en Misforstaaelse³⁾. Til denne Kategori af Forfattere, der nære Uvilje mod Columbus, hører ogsaa til Dels den spanske Historiker *Fernandez Duro* („Disquisiciones nauticas“, Madrid 1877—81, 6 vol., og „Colón y Pinzón“, Madrid 1883), der vil have, at Columbus i det Mindste skal dele Æren med Brødrene Pinzón; thi de have to Gange reddet Foretagendet, først ved at skaffe ham Skibe og Mandskab, og dernæst ved at faa ham til at føre Rejsen til Ende, da Columbus blev betænkelig paa Halvvejen og vilde vende om. Ligesom Solens Glans ikke forringes af Planeterne, der omkredse den, vilde heller ikke Columbus' Hæder formindskes, hvis man satte Martin Alonzo Pinzón ved Foden af hans Monument, mener *Duro*.

En ny Række Forfattere søger at angribe Columbus med det Argument, at andre have opdaget den nye Verden før ham, saaledes at han ikke fortjener Æren. Som bekendt har man villet bevise, at baade Fønikierne, Jøderne og Kineserne skulle have været i Amerika før Columbus; Kinesernes Fusang skal være Amerika (nærmest Mellemerika), og Indianerne skulle være Efterkommere af Jøderne; og sikkert nok er det, at Normannerne have besøgt den nye Verdensdel ved Aar 1000. Paa dette Grundlag have Mænd som *Leland* („Fusang or the Discovery of America by Chinese Buddhist Priests in the fifth century“, London 1875), *Edw. Vinings* (An inglorious Columbus; or evidence that Hwui Shan and a party of Buddhist monks from Afghanistan discovered America in the fifth century“, New-York 1885) og *E. N. Horsford* („Discovery of America by Northmen. Adress at the unveiling of the statue of Leif Erikson“, New-York 1888) søgt at forringe den store Opdagers Betydning.

¹⁾ „Ved sin Opdagelse har han aabnet nye Baner for Menneskehedens Historie, og denne Fortjeneste kan man ikke fravriste ham, hvad der end med Feje kan indvendes mod hans Person, Karakter og navtiske Betydning.“

²⁾ *Breusing*: „Zur Geschichte der Kartographie“, i *Kettlers Zeitschr. für wissenschaftliche Geographie*, II, 1881.

³⁾ „Columbus als Nautiker und als Seemann“, i *Zeitschr. der Gesellsch. für Erdkunde*, Berlin, XX, p. 301. *Markham* (Proceedings of the royal geographical Society. London, Sept. 1892, p. 597) erklærer Beskyldningen for helt

Videst gaa dog nogle amerikanske Forfattere, som frakjende ham al Ret til det store Navn og fremstille ham som den, der har stjaalet andres Ideer og prydet sig med laante Fjer, som en uvidende Dumrian, der ikke vidste, hvad han foretog sig, og som en topmaalt Slyngel, hvis Maal kun var smudsig Fordel. Mærkelig nok findes blandt disse Smædeskrivere *Justin Winsor*, der tidligere har udgivet det ganske fortjenstfulde Værk „Narrative and critical history of America“, London 1886 =, 12 vol.). Et Par Notitser ere tilstrækkelige til at gíve Odeuren ved det „Festskrift“, han har udgivet i Aar: „Christopher Columbus and how he received and imparted the spirit of Discovery“ (New-York 1892). „Columbus havde mere af en Eventyrer ved sig end alle andre“; „han var en Spekulant, som overtraf dem alle i forvovne Fantasier og gyldne Forventninger“. „Han var Ophavsmand til Slaveriet, en Løgner, en Bedrager, en Nar“. „Intet Barn af nogen Tidsalder har gjort mindre for sine Samtidige“. „Næppe nogen anden Skikkelse i Verdenshistorien har gjort saa lidt ud af de tilbudte Muligheder. Hans Opdagelse var en Dumhed, og hans Dumhed var en ny Verden, den nye Verden er hans Monument! Dens Opdager kunde være bleven dens Fader, han har vist sig som dens Udsuger. Han kunde have været en uegennyttig Befordrer af den geografiske Videnskab, han har vist sig som en, der i sin Havesyge stræbte efter Guld og Vicekongedømme!“ Dette Nonsens og Smædeskriveri skal dog om muligt endnu overgaaes i Skrifter af *A. Goodrich* („Life and achievements of the so-called Columbus“, New-York 1874) og *Marie A. Brown* („The Icelandic discoverers or honour to whom honour is due“, Boston 1888). I det Første tituleres Columbus „Skurk, Eventyrer, Usurpator, Sørøver, Forhandler af Menneskekjød, og som den, der blandt Folk, som ikke tænke sig om, gaaer for Opdager af en ny Verden“¹⁾.

Her som overalt er det Extremerne, som mødes. *Vrimle Roselly de Lorgues'* og *Konsorters Bøger* af de mest løse Paastande og af helt ud af Luften grebne Fantasier, er den videnskabelige Ballast hos *Winsor* og ligesindede ikke større²⁾.

grundløs, idet han mener, det beroer paa en Fejl af den, der har afskrevet Brevet. Thi de to Affattelser, vi have af det, ere vel daterede „Canarierne“ 15de Febr. 1493, men den af *Varnhagen* i *Valencia* 1858 opdagede Kopi er dateret den 18de Febr. „paa Højden af „Santa Maria“ (en af Azorerne). Navnet er her skrevet *S^{ca} Maria*, og Afskriveren har læst dette Navn for „Canaria“.

¹⁾ Se *F. Duro*, *Nebulosa de Colón*, Madrid 1890, p. 47.

²⁾ *Horsford* mener, at Navnet Amerika kommer af Erik (Am-Eric-a)!

Sandheden ligger i Midten. Smukkeste, mest human og overlegent er Columbus bleven bedømt af *Alexander von Humboldt*, hvis Ord, trods alt det, de senere Undersøgelser have bragt frem af nyt, siden han skrev om ham (i „Examen critique de l'histoire de la géographie du nouveau continent“, 5 vol., Paris 1836—39), vistnok i Hovedsagen ville blive staaende, om end han ser lidt for ideelt paa ham. De store Mænd bedømmes bedst af store Aander. Det, som Humboldt mest beundrer hos ham: hans Dristighed og taalmodige, sejge Vedholden ved sin Ide, er netop det, som altid vil blive fremhævet som hans første Adkomst til det udødelige Navn. Vel udaandede Columbus i den faste Overbevisning, at han var naaet til Øst-randen af Asien, og han havde ikke den ringeste Anelse om, at han havde opdaget en ny Verden; men det var jo heller ikke det, han søgte; just den Omstændighed, at han helt igjennem forfølger en bestemt Plan, stiller ham efter Humboldts Mening langt over de andre Søfarere paa hans Tid. Som alle store Mænd var han paa een Gang et søgte Barn af sin Tid, hvad der for Humboldt viser sig i hans religiøse Anskuelse, og hævdede sig over og beherskede den ved sin Karakterstyrke, Viljekraft og sit intuitive Blik. Naar Humboldt tillige næsten ikke kan finde stærke Ord nok til at fremhæve hans overordentlige Kundskaber og store Belæsthed, synes det vel noget overdrevent for vor Tid efter alt, hvad der senere er fremkommet baade om ham og hans Samtidige, der ogsaa bøjede til Prisen som Søfarere og Opdagere; men paa den anden Side er det vistnok ganske rigtigt, naar han roser hans Skarpsindighed og Evne til at kombinere Kjendsgjeringerne og udgrunde Naturens Dybder trods den Tids mangelfulde Hjæpekilder, for Exempel i hans Iagttagelser om Jordmagnetismens Svingninger, Havstrømningerne, Temperaturen, de geologiske Formationer osv. Blandt Columbus' Beundrere maa ogsaa nævnes de to Amerikanere *Washington Irving*, der har givet en smuk og varmt følt Levnedsskildring af ham i „A history of the life and voyages of Chr. Columbus“ (London 1828, 4 vol.) og *Prescott*, hvis Ros dog er for meget af det Gode. „Hvilke Mangler der end kan være i hans aandelige Udvikling, vil det falde Historiskriverne svært at eftervise en eneste Plet i hans sædelige Karakter. Hans Brevvexling aander inderlig Hengivenhed for hans Suveræner. Hans hele Færd vidner om den højeste Omsorg for sine Folks Anliggender. Næsten den sidste Maravedi har han givet ud for at føre sit ulykkelige Mandskab tilbage til Hjemmet. Hans Handlinger bleve ledede af Ærens og

Retskaffenhedens reneste Grundsætninger osv.“ („History of Ferdinand and Isabella“). Det vilde Prescott ikke have skrevet nu.

Ogsaa *Peschel* („Geschichte des Zeitalters der Entdeckungen“, 1858) anerkjender Columbus, om han end ser langt mindre sympatetisk paa ham. Hans Storhed sætter han navnlig i, at han i højeste Grad deler sin Tidsalders stormende Trang til at overskride den gamle Verdens Grænser, der vare blevne den for snævre. Men han bebrejder ham hans Egennytte og Begjær efter Rigdom og Ære. „Næppe har han opdaget Haiti og dens guldførende Vandeløb, saa afkøles pludselig hans Trang til Opdagelser, og han har ikke mere Sans for andet end at hæve disse Skatte“. Ligeledes fremhæver han hans Mangel paa Evne til at vælge sine Mænd, til at lede Kolonisationen og til at anerkjende sine Medmenneskers Rettigheder, i hvilken sidste Henseende han danner en grel Modsætning til Dronning Isabellas og Las Casas' ædle Skikkelser.

Endelig maa blandt Columbus' Historiskrivere nævnes *Henry Harrisse*, den af alle Nutidens Forskere, der har leveret det største Bidrag til Columbuslitteraturen. Ogsaa han ser paa ham med gunstige Øjne („une grande figure de l'histoire“ og „le plus audacieux génie dont l'histoire fasse mention“) og lader hans store Egenskaber vederfares Retfærdighed; men helt igjennem stræber han at se nøgternt paa ham uden at lægge Skjul paa hans Fejl. „Columbus' Dygtighed som Sømand er aldrig bleven draget i Tvivl. Det er øjensynligt, at han vidste, hvad man paa hans Tid kunde vide om Havet, uden dog at besidde en stor teoretisk Viden“. Men som Lærd vil Harrisse ikke lade ham gaa. „Han viser sig kun som en erfaren, sindrig og taalmodig Iagttager“¹⁾. Som man ser, er der ikke saa overordentlig Forskjel paa Humboldts og Harrisses Dom.

Saa forskjellig er som sagt Dommen. Men denne Skæbne deler Columbus med andre store Mænd. Man kan lige saa meget, man vil, fremdrage hans daarlige Egenskaber, hans stærke Tagen Hensyn til egen Fordel, hans Upaalidelighed, tvivlsomme Omgang med Sandheden osv.: vil man anlægge den etiske Maale-

¹⁾ Christophe Colomb, son origine, sa vie, ses voyages, etc. Paris 1884 I p. 250 og 251. Det er efter min Mening en Misforstaaelse af *Büdingers* (Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien, 1886, CXII, p. 655), naar han af Harrisses Ord: „Disposé à accorder à Colomb toutes les vertus chrétiennes“ (Chr. Colomb, I, p. 229) vil udlede, at denne Forfatter har altfor stor Tillid til Co-

stok, maa mange berømte Skikkelser i Menneskehedens Historie give Afkald paa Navnet af Storhed. Man kan ogsaa i det Uendelige paavise, at han er bleven paavirket af andre, at han i matematiske, navtiske, geografiske Kundskaber stod tilbage for andre af sine Samtidige; en Ting er dog vist: *Bedriften, Bedriften, den maa man dog lade ham!* som Gelcich udraaber. Han har som ingen anden grebet Ideen, optaget den saaledes i sig, at han med Geniets Udholdenhed har holdt fast ved den og ikke sluppet den, før han havde bragt den til Udførelse. Han var en Aladdin, hvem Appelsinen faldt i Turbanen! Ja maaske. Men en Aladdin med sin urokkelige Tillidsfuldhed og sit sikre Instinkt er heller ikke nogen almindelig Mand. Fablen om Æget, som Columbus præsenterede for de Lærde, er ikke ilde. Lad den være opdigtet som saa meget andet, der knytter sig til hans, saa vel som til andre historiske Berømteders Liv, og lad den høre hen et helt andet Sted¹⁾. Som saa mange andre „historiske Ord“ kan man sige om den: *Se non è vero, è ben trovato!*

Ogsaa en anden Lod deler han med de betydelige Mænd, den, at den store Almenhed gjør sig et falsk Begreb om sin Helt. Ja, maaske er det mere Tilfældet med ham end med mange andre. Og det kan ikke være anderledes. Thi de Lærde have stridt og strides om næsten alt, hvad der vedkommer hans Liv, lige fra, hvor og hvornaar han er født, til det Sted, hvor han ligger begravet. Der er ikke blevet kæmpet ivrigere om, hvilken af de syv Stæder der havde Æren af at have fostret Homer, end i hvilken By i Norditalien Columbus har set Lyset. Skjønt han baade selv og flere af hans Samtidige have sagt, at han var en Genoveser, behøver dette jo ikke alene at gaa paa selve Byen Genova, da Navnet almindelig benyttes af Indbyggerne i hele Hertugdømmet eller Provinsen, og mindst ti Flækker i Genovas Omegn paa Rivieraen ere blevne udpegede, nemlig Pradello, Cogoleto, Savona, Nervi, Albissola, Bogliasco, Cosseria, Oneglia, Chiavari og Novare. Beviserne samle sig dog mere og mere om selve Genova og Savona; det er navnlig *Harrisse* og *Staglieno*, der have bidraget til at oplyse dette Forhold. Desuden ere i Norditalien Milano (af *Valtanas*,

lumbus' Dyd. *Harrisse* siger naturligvis dette ironisk overfor de Angreb, det fanatiske Kanonisationsparti har rettet mod ham. Der er Steder nok hos *Harrisse*, der vise, at han slet ikke troer paa Columbus' Dyder i dette Ords almindelige Betydning.

¹⁾ Se *Ruge*, Chr. Colomb, p. 132. Det skal være Brunelleschi, der har sagt det, da han byggede Kuplen paa Firences Domkirke.

i „Compendio de cosas notables de España“, Sevilla 1550), Modena (af *Spotorno*, „Della origine e della patria di Cr. Colombo“, Genova 1819 I), Cuccaro, Finale (af *Bossi*, „Vita di Cr. Colombo“, Milano 1818) og Piacenza (som har haft en ivrig, men uheldig Advokat i Professor *Luigi Ambiveri*, „Della Piacentinitá di Cr. Colombo“, Piacenza 1882) blevne nævnte. Komisk nok har man ogsaa villet gjøre Columbus til en Englænder (*Charles Molloy*, „De jure maritimo“, London 1676), og ligefrem latterligt er det Forsøg, som de corsicanske Gejstlige *Casanova* og *Peretti* i den nyeste Tid have foretaget for at faa Verden til at tro, at han er født i Calvi paa Corsica, og som fik den franske Regering til at løbe med Limstangen, da den 1882 gav sit Tilsgagn om Hjælp ved Oprettelsen af en Columbusstatue derovre. Angaaende Columbus' Fødselsaar ere Anskuelserne om muligt endnu mere forskellige, idet Afgivelserne spænde over mere end tyve Aar. Striden om dette Punkt har grupperet sig omkring de tre Aar 1436, 1446 og 1456, og alle de Kæmpende have kunnet hente Beviser for deres Standpunkt fra indbyrdes modsigende Udtalelser i Columbus' Skrifter eller i „Historie“. Det midterste Aarstal er dog nok omtrent det rigtigste, hvad der fremgaaer af de af *Harrisse* fremdragne Notariatsakter fra Genova, hvori Columbus optræder som Vidne og efter genovesisk Ret da maa være myndig eller mindst 25 Aar. Efter disse Papirer maa han være født mellem 25de Maj 1446 og 20de Marts 1447. I det Hele taget hviler der Dunkelhed over hele hans Ungdoms- og Manddomstid, lige til han foretager sin første Rejse 1492, og mange Steder er Sløret saa tæt, at Billedet helt udviskes; det gjælder mere eller mindre hans Opdragelse, første Livsstilling, Tiden, hvornaar han gik til Søs, de tidligere Rejser, der have skaffet ham Erfaring, Tidspunktet, hvornaar han fattede sin Plan, hans Ophold i Portugal, der uden Tvivl har haft afgjørende Betydning, hans Henvendelse til de forskellige Regeringer osv.

Dertil komme de mange Myther, der have dannet sig om ham, dels ved hans egen Upaalidelighed og Hang til at overdrive, dels ved Sønnen Fernando Colóns Levnedbeskrivelse, der er kommen til os i forvansket Skikkelse. Yderligere ere disse Myther udsmykkede af senere Skribenters Fantasi. Jeg gjør blot opmærksom paa Fablen om hans adelige Fødsel, hans Studeringer i Pavia, Ankomsten til Portugal efter et Sølslag og Skibbrud, hans Mission som Kristendommens Forkynder, og Lænkerne, som han fik med i Graven.¹⁾

¹⁾ Undersøgelsen om Upaalideligheden ved „Historie del

Og ikke nok med alt dette. For yderligere at forplumre Spørgsmaalet er der traadt Hensyn til, som ere den historiske Forskning uvedkommende. De religiøse Lidenskaber ere satte i Bevægelse af Kanonisationspartiet, der har stemplet Mænd som Humboldt og Washington Irving som hans Fjender, fordi de ere Protestanter; deres Skrifter om ham skulle være Frugten af en „protestantisk Sammensværgelse“. Den hovedsagelige Grund til, at Roselly de Lorgues og hans Tilhængere holde paa 1436 som Columbus' Fødselsaar, er den, at en Mand i den Alder ikke kan have indladt sig paa Kjærlighedsforholdet til Beatriz Enriquez i Aaret 1487 (Columbus skulde den Gang altsaa have været 51 Aar), men nok kan have giftet sig med hende! Sønnen fik han da i alt Fald. Og det er blot et Exempel blandt mange paa, hvorledes dette fanatiske Parti skriver Historie. Ogsaa Patriotismen er benyttet baade af disse og andre Forfattere til at rejse Storm om mange af Stridsspørgsmaalene. Hvad er der f. Ex. ikke ødslet af „Patriotisme“ paa Spørgsmaalet om, hvor Columbus er født; ja denne patriotiske Iver har endog faaet Folk til at begaa de latterligste og modbydeligste Falsknerier.¹⁾ Det er ogsaa Patriotismen („Ravnekrogspatriotismen“), der gjør Striden saa bitter mellem spanske Skribenter paa den ene Side og italienske eller dominicanske og andre amerikanske Forfattere paa den anden. Hvor ofte er ikke den Utaknemlighed, som Spanien har vist mod den store Mand og hans Efterkommere, ført i Marken, naar det handlede om den spanske Regerings brudte Løfter eller, om Columbus ligger begravet i Habana eller i Santo Domingo! Paa Amerikanistkongressen i Madrid 1881, da Spørgsmaalet om Graven var mest brændende, turde man ikke engang berøre det, da Stoffet var for brændbart.

Vort Aarhundredes utrættelige Forskning, der har taget sin Begyndelse fra *Navarretes* fortrinlige Akt-samling („Coleccion de los viages y descubrimientos

Fernando Colombo“ og om flere af de her nævnte Spørgsmaal har jeg gjort Rede for i *Geografisk Tidsskrift*, X, og udførligere behandlet og ført videre i *Æmner og Kuriositeter fra Columbustiden*.

¹⁾ Det er interessant at læse *Harrisses* Gjendrivelse („Chr. Colomb et la Corse“, Paris 1883, og „Chr. Colomb, les Corses et le gouvernement Français“, Paris 1890) af de næsten utrolige Løgne og Falsknerier hos *Casanova* („La vérité ou l'origine et la patrie de Chr. Colomb“, Bastia 1880) og *Peretti* („Chr. Colomb, Français, Corse et Calvais“, Paris 1888). En kort Redegjørelse af Sagen findes hos *Ruge*, Chr. Columbus, Dresden 1892, p. 16—19.

que hicieron por mar los Españoles desde fine del siglo XV“, 5 vol., Madrid 1825—37) og Humboldts og Washington Irvings Bøger, har dog bidraget meget til at opklare denne for Menneskehedens Udvikling saa overordentlig vigtige Periode og rense dens Historie for de mange Seklers falske Paahæng. Den sidste og mest frugtbringende Epoke har sit Udgangspunkt fra *Harrisses* Optræden 1866 („Bibliotheca Americana vetustissima. A description of works relating to America, published between the years 1492 and 1551“, New-York). Literaturen er voxet i stedse stigende Grad, jo mere man har nærmet sig Firehundredaarsfesten, Undersøgelsen af de spanske og italienske Arkiver bliver dreven som ingen Sinde før¹⁾, og Opdagelsen af nye Aktstykker følger saadan Slag i Slag, at man maa tage sig meget i Agt med at støtte sig til Bøger, der blot ere et Par Aar gamle; ja Forfattere — som *Harrisse* og *Peragallo*, i hans Bog „Chr. Colombo e la sua famiglia, Lisboa 1888“ — angive ofte Datoen for, hvornaar Trykningen af deres Arbejder er tilendebragt. Vanskeligheden ved at følge med i Literaturen forøges imidlertid betydelig ved den Omstændighed, at mange af Bøgerne trykkes i saa faa Exemplarer og ere saa dyre, at det næsten er uoverkommeligt for den Enkelte at faa fat i dem. Det gjælder saaledes de fleste af *Harrisses* og *Peragallos* Bøger; den førstes Værk om Columbus i to Bind koster nok 100 Francs, og *Peragallos* ovennævnte Bog er trykt i 200 Exemplarer, hvoraf kun de 100 ere komne i Boghandelen! Ikke meget lettere for de offentlige Biblioteker er det at erhverve sig Bøgerne, da de faa Exemplarer rives bort af de fanatiske, især amerikanske Samlere af al Literatur, der vedrører Columbus. For de mindre Stater spiller naturligvis ogsaa Prisen en Rolle. Medens saaledes vort kongelige Bibliotek er ganske godt forsynet, hvad den ældre Columbusliteratur angaaer, er det kun tarveligt stillet med Hensyn til vor Tids (*Peragallo* er, saa vidt jeg véd, slet ikke repræsenteret). Den, der vil sætte sig ind i Stridsspørgsmaalene, maa derfor for mange Bøgers Vedkommende lade sig nøje med

¹⁾ *Harrisses* lille Skrift „Le quatrième centenaire de la découverte du nouveau monde. Lettre adressé à son Excellence le ministre de l'instruction publique du royaume d'Italie par un citoyen Américain“, Gênes 1887, hvori han opfordrer Italien til at tage Del i Festlighederne ved Firehundredaarsfesten, „ikke alene ved Festmaaltider, Taler og Fyrværker“, men ogsaa ved en grundig Undersøgelse af de italienske Arkiver, har vistnok bidraget betydeligt til Nedsættelsen af *Commissione per la Raccolta Colombiana*, som med Iver har virket fra 1888.

de ufuldstændige Referater og Kritiker i de geografiske og historiske Tidsskrifter, og ofte mangle disse ogsaa paa vore Biblioteker.

Det er ikke Hensigten her at give en Fremstilling af Columbus' Liv og Gjerning. Skulde den gøres kort og i al Almindelighed, vilde det vistnok kjede Læserne af „Geografisk Tidsskrift“, da jeg ikke vilde kunne fortælle dem noget Nyt, tilmed i denne Tid, da der er skrevet saa meget om Sagen; og skulde det være en indgaaende Fremstilling, som helt igjennem støttede sig paa de nyeste Undersøgelser, vilde Artiklens Omfang langt overskride, hvad et Tidsskrift kan indrømme. Derimod kan det maaske interessere at høre lidt nøjere om enkelte omstridte Punkter, noget om, hvad der førte Columbus paa hans Ide, og om, hvor han landede den 12te Oktober 1492.

II.

Columbus og Island.

At Columbus har været paa Island, har intet andet at støtte sig til end følgende.

I „Fernando Colombos Fortællinger“ (Kap IV, Bl. 8₂) og hos *Las Casas*: „Historia de las Indias“¹⁾, som har benyttet Fernando Colóns originale, nu tabte Manuskript²⁾, fortælles der: „I en Memoire eller nogle Anmærkninger (annotatione), som han (Columbus) skrev for at vise, at alle fem Zoner ere beboelige, og idet han benyttede Beviser fra sin egen Erfaring som Sømand, siger han: Aar 1477 i Februar Maaned sejlede jeg 100 Mile (leghe, 3: 5 Breddegrader) forbi Øen Tile (Thule), hvis Sydvestkyst er fjernet 73° og ikke 63°, som nogle sige, fra Ækvator; heller ikke ligger den indenfor den Linje, der begrænser Vesten hos Ptolemæos, men langt mere vestlig. Og til denne Ø, der er saa stor som England, gaa Englænderne, især de fra Bristol, med deres Varer. Paa den Tid, da jeg kom derhen, var Havet ikke tilfrosset, og saa stort var Tidevandet, at det nogle Steder steg 26 (Las Casas har 25) Favne og faldt lige saa meget i Højden. Dette er det sande Tile, som Ptolemæos omtaler, men af de de Nyere kaldes Øen Frislanda.“

Tile, „det yderste Thule“, som Oldtiden kaldte den, er Island; Frisland er maaske Færøerne. Be-

¹⁾ Publicada ahora por vez primera conforme a los originales del autor. Findes i Coleccion de Documentos para la historia de España, T. LXII, p. 48.

²⁾ Se Geografisk Tidsskrift, X, p. 38; udførligere i *Æmner og Kuriositeter* osv. p. 35.

retningen skal altsaa findes i et Skrift af Columbus „Om de fem Zoners Beboelighed“, som man dog ikke kjender, og fremsættes alene for at vise, at Havet ikke fryser til i den kolde Zone.

Denne Beretning er, saa vidt jeg ved, første Gang omtalt her i Norden af *Zahrtmann* (i en Afhandling „Om Zeniernes Rejser“ i Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed, II, 1833, p. 25),¹⁾ og Spørgsmaalet om, at Columbus paa denne Rejse skal have faaet noget at vide om Nordboernes Farter omkring Aar 1000 og derigjennem være paavirket i sin Ide om at finde en vestlig Vej til Asien, fremsattes umiddelbart efter af *Finn Magnusen* (i en Afhandling „Om de Engelskes Handel paa Island“ i samme Tidsskr., samme Bd.). Det er hans Hypotese, som er bleven lagt til Grund af alle senere Forfattere, der ere komne ind paa dette Spørgsmaal, og især er den med Glæde bleven adopteret og slaet fast af de ovennævnte amerikanske Forfattere, der angribe Columbus som den, der har smykket sig med laante Fjer. Efter at Finn Magnusen ved et gammelt Dokument fra Marts 1477 har godtgjort, at Jorden i det nordlige Island virkelig i den Maaned var fri for Sne — og Humboldt²⁾ og Peschel fremdrage begge, saa vidt jeg erindrer, dette Dokument som et Bevis paa, at Beretningen i „Historie“ er sand — bemærker han, at den daværende Biskop paa Skalholt, Magnus Ejolfson, netop i Foraaret eller Sommeren 1477 visiterede Kirkerne i Omegnen af Hvalfjorden i det sydlige Island, den Havn, der var mest besøgt paa de Tider. Dér tænker han saa, at Biskoppen kan være truffen sammen med Columbus, som maaske er gaaet i Land dér (den eneste Støtte for, at Columbus har været ved Syd-Islands Kyster, kan Finn Magnusen finde i, at han omtaler Øens sydlige Breddegrad), og kan have fortalt ham noget om Nordboernes Vinlandsrejser. Disse Rejser, mener Finn Magnusen, maa Ejolfson have haft Kjendskab til, da han fra 1470 havde været Abbed i Klostret paa Helgafell, hvor de ældste Efterretninger om disse Rejser vare blevne skrevne, da det var den Egn, hvorfra de mest fremragende

¹⁾ Tidligere er den omtalt hos *Malte-Brun*, *Précis de la Géographie universelle*, 2e édit, p. 397 og 406, som dog kun berører den for at vise, at Columbus har været i disse nordlige Farvande, uden at tale om, at han har været i Land paa Island, og hos *Washington Irving*, *History of the life of Columbus*, I p. 69 og IV p. 224.

²⁾ *Examen critique etc.* II, p. 113.

Opdagere vare udvandrede, og her vare Efterretningerne antagelig blevene omhyggelig bevarede. Den her omtalte Hypotese fremsætter vel Finn Magnusen kun i en Anmærkning i sin Afhandling¹⁾; men Konklusionen staaer i Texten og lyder saaledes: „Længe har man vidst, at Verdens og Menneskenes Skæbne ofte hænger i de fineste Traade, hvis Retning Historien tidt har ondt ved at følge, men sjældent er det dog, at den først tydelig øjnes efter fulde tre Aarhundreders Forløb. Dette forekommer mig dog at være Tilfældet ved det nærværende Æmne, idet man nu først har grundet Anledning til at mene, at det ringe og ufrugtbare Island ikke alene har frembragt de Mænd, som vare den nye Verdens første Opdagere, men at det og har vist den udedelige Helt, som længe troedes at burde alene nyde Æren derfor, den Vej, hvorpaa han kunde fortsætte og fuldbyrde deres Opdagelser, paa en saadan Maade, at Jordkloden derved viste sig i en ny Skikkelse, og Menneskeverdenen efterhaanden, skjønt i et forholdsmæssigt saare kort Tidsrum, overgik til en ny Tilstand og Leveorden, saavel i legemlig som i aandelig Henseende.“²⁾

Men hele denne Hypotese forekommer mig at være den pure Fantasi, som mangler al Sandsynlighed, hvad ogsaa baade *Gustav Storm* og *Thoroddsen* have paavist.³⁾ Hvad Bevis er der i det Hele taget for, at Columbus har været i Land paa Øen? Man skulde snarere gætte paa det Modsatte, da han ikke en Gang kjender Øens rigtige Navn. Naar Finn Magnusen siger, at det kunde synes, som om Columbus har hørt om Navnet, men ikke rigtig har villet anerkjende dets Betydning, da han kom dertil i Februar uden at finde Is, er dette noget vel løst, og lidt komisk lyder det, i alt Fald for mig, naar han mener, at Columbus' Udsagn om, at de nyere Forfattere kalde Øen for Frislanda, maaske kan bero paa, at Søfolkene paa hans Spørgsmaal om, hvor de rejste hen eller hvorfra de kom, have svaret ham „for Island“ (nu „Iceland“) og „fra' (eller) fro' Island“, hvilke Ord i begge Tilfælde nemt kunde komme til at lyde som „Frisland“. Storm og flere andre, som *Büddinger*⁴⁾, mene, at Columbus er kommen derop med et Skib fra Bristol (hvad Ordene

hos Fernando Colón kunne tyde paa), der har været ude paa Torskfiskeri. Og Tanken om Bristol som Udgangspunkt har ogsaa nogen Sandsynlighed for sig, naar man erindrer, at denne By allerede i det 15de Aarhundrede stod i stadig Handelsforbindelse med Island, og at andre Opdagere ere dragne ud fra denne Havn, saaledes den lærde Semand Thomas Lloyd eller Lyde, der 1480 sejlede ud for at finde Fantasøen Brazylle og nok ogsaa de syv Byers Ø (der skulde ligge vestfor Island), men som blev overfalden af Storm og vendte tilbage uden Resultat efter ni Maaneders Forløb¹⁾; ogsaa John Cabot gik ud fra Bristol. Men Fiskefartøjerne plejede ikke at søge Havn, som Storm fortæller. Rejsen behøver jo for Resten slet ikke at være udgaaet fra Bristol; Columbus kan jo være sejlet lige fra Portugal, hvor han opholdt sig i de Aar. Men lad nu ogsaa Columbus have været i Land paa Island og være kommet ind i Hvalfjorden — det Eneste som allerede nævnt, der kan tyde paa, at han har været ved Sydkysten, er den Omstændighed, at han taler om Islands sydlige Breddegrad — hvad taler saa for, at han har truffet Biskoppen, som maaske har visiteret Saurbæ Kirke langt hen paa Foraaret eller om Sommeren, og at Columbus har gjort et længere Ophold paa Øen, kan man strax sige, ikke har været Tilfældet. Og har den den Gang ukjendte Columbus, som maaske endog har rejst som Matros, virkelig truffet Biskoppen, have de vist haft Vanskelighed ved at tale sammen, det skulde da være paa Latin, som Finn Magnusen selv mener. Og endelig er det slet ikke sikkert, at Ejolfson har haft Kjendskab til Vinlandsrejserne; det sidste Skib kom til Norge fra Grønland i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede. Det Sidste er maaske Smaaaindvinginger; dog mener jeg, at de alle have nogen Vægt med Hensyn til at vise det Uholdbare ved Hypotesen.

Saa vidt Finn Magnusen, som naturligvis vilde være kommen til et helt andet Resultat, hvis han havde kjendt vore Dages Undersøgelser. Hvor ringe Kjendskabet til Columbus' Historie var den Gang, kan man se ved blot at læse Indledningen til hans Afhandling; og om „Historie del Fernando Colombo“ vidste han saa godt som intet.²⁾

Thi det er netop min Hovedindvending mod Beretningen i „Historie“, at man maa have saa ringe Tillid til den, efter hvad der i vor Tid er fremkommet om den lille Bog. „Historie“ er nu saa langt fra

¹⁾ Anf. Skrift, p. 129.

²⁾ Anf. Skrift, p. 166.

³⁾ *Gustav Storm*: „Studier over Vinlandsrejserne“, i Aarbøger for nord. Oldkyndighed, 1887, p. 370, og *Thoroddsen*, Geogr. Tidsskrift, X p. 128. Ogsaa *Edo Erslev* („Nye Oplysninger om Brødrene Zenis Rejser“, Geogr. Tidsskr. 1884) har berørt Sagen.

⁴⁾ Mittheilungen der k. k. Gesellsch. zu Wien, XXII, 1889.

¹⁾ Se *Harrisse*, Chr. Colomb. I, p. 317, og Jean et Sebastian Cabot, Paris 1882, p. 44.

²⁾ Se det anf. Skrift, p. 167.

at være den Hovedhjørneste til det amerikanske Fastlands Historie, som Washington Irving kalder den, at Harrisse endog erklærer, at han har stræbt efter at skrive sit store Værk om Columbus uden at tage det Mindste fra den. Lad det gaa med Fejlene og Overdrivelserne i Beretningen, som naar Islands Størrelse sættes lig med Englands, dens sydlige Bredde angives til 73 i Stedet for $63\frac{1}{2}$ ⁰¹⁾, og Tidevandets Højde siges at være 26 Favne, medens den intet Sted overstiger ca. 3 Metre. ²⁾ Den Slags Unøjagtigheder kan man finde saa mange af i Columbus' Beretninger fra hans andre Rejser; Tallene ere ofte lige saa, om ikke mere overdrevne. Saaledes angiver han i Skibsjournalen paa sin første Rejse, at Cuba ligger under 42° i Stedet for 21° N. Br. ³⁾; en lignende Fejltagelse forekommer ved Haiti, hvis Bredde han sætter til 34 i Stedet for 20° ⁴⁾, og paa sin sidste Rejse lader han Fastlandet ligge paa 5 i Stedet for paa 10° . *Thoroddsen* paaviser ogsaa, at en Polarrejse i Februar 100 leghe (ca. 75 Mil) nordfor Island er meget usandsynlig, da Handels- og Fiskerskibe sjælden færdes omkring Island eller endnu nordligere om Vinteren. Han mener, at Columbus maa have sejlet fjærnt fra Østlandet op imod Spitzbergen, hvis han skulde naa saa langt nordfor Island, da Drivisen paa den Tid ikke er langt fra Nordkysten. Men det, som gjør mig mest mistroisk, er, at Columbus selv i den ganske anderledes paalidelige Skibsjournal under 21de December 1492 ⁵⁾ ved at omtale, hvor viden om han er kommen paa sine Rejser, angiver England som det yderste Land mod Nord uden med et Ord at nævne Tile eller Thule. Hvorfor skulde Columbus paa dette Sted lade være med at fortælle, at han havde været ca. fem Breddegrader nordfor „det yderste Thule“ af andre Grunde end den, at han ikke har været der? Man kan her som saa mange

¹⁾ *Vivien de St.-Martin* (Hist. de la Géographie et des découvertes, Paris 1873, p. 316) mener, at Afskriveren kan have forbyttet Tallene 63 og 73.

²⁾ Naar *Storm* (Norsk Morgenblad, 4. Aug. 1892) siger, at Fortællingen vidner om en kyndig Navigator, forundrer det mig lidt.

³⁾ Se Skibsjournalen 30te Okt. og 2den Nov. hos *Navarrete*, Col. de los viages etc. I, p. 44 og 47. *Gelcich* (Zeitschr. der Gesellsch. für Erdkunde, XX, p. 293) mener dog, at Columbus umulig selv kan have begaaet denne Fejl, da han andre Steder viser, at han meget godt véd, at at han ikke befinder sig paa saa nordlige Breddegrader; Fejlen maa skyldes Las Casas, hvis Uddrag af Journalen er det eneste, man har, og som maa have læst galt i Columbus' Manuskript.

⁴⁾ Skibsjournalen af 13de Dec., *Navarrete*, I, p. 89.

⁵⁾ *Navarrete* I, p. 101.

Steder i „Fernando Colóns Fortællinger“ ikke undlade at gætte paa, at Beretningen enten maa bero paa en mundtlig Fortælling af Faderen, der har overdrevet for at udsmykke sine Rejser, eller skyldes den Pen, der har forvansket „Historie“. *Ruge* ¹⁾ mener endog, at hele Beretningen i „Historie“ er lavet, for at Senecas Spaadom, der findes i hans Sørgespil *Medea* (Akt II, Scene III), fuldstændig skal gaa i Opfyldelse og passe paa Columbus. Stedet, hvis Tydning forøvrigt er omstridt, lyder i „Histories“ Oversættelse omtrent saaledes: „Der vil komme Aarhundreder i de seneste Tider, i hvilke Oceanet vil løse Tingenes Lænker og aabne et stort Land, og en anden end Tiphys (Styrmanden paa Argo) vil opdage nye Verdner, og Thule vil ikke mere være det yderste Land“ ²⁾. Og „Historie“ tilføjer: „Dette gjælder nu som ganske sikkert at være gaaet i Opfyldelse i Admiralens Person“. Da Thule ikke mere skal være det yderste Land, maa Columbus være sejlet langt forbi det, „og det endog midt om Vinteren for at gjøre Underet endnu mere slaaende“, som *Ruge* siger.

Kort sagt, der kan intet som helst bygges paa Ordene i „Historie“. Men lad det nu ogsaa have sin Rigtighed altsammen, at han har været paa Island og hørt om Vinlandsrejserne — dem kan han jo for Resten ogsaa have hørt om uden at have været paa Island, f. Ex. i Bristol, som *Büdingen* siger, maaske i Italien selv, hvor disse Rejser vel allerede vare kjendte paa den Tid, hvad *Malte-Brun* gjør opmærksom paa ³⁾, og Antydninger af disse Lande findes virkelig ogsaa paa Kort fra det 15de Aarhundrede (*Zeniernes* Rejser), eller ved at læse Adam af Bremen, som *Finn Magnussen* tænker sig — hvad saa? Er der Sandsynlighed for, at dette skulde have givet ham Ideen til hans Opdagelse? Nej, det mener jeg ikke, og det af flere Grunde.

Den Ene er uomstødelig: *Columbus har ikke et eneste Sted i sine Skrifter* anført, at han kjendte disse Rejser; havde det været Tilfældet, havde han selvfølgelig benyttet dem som Støtte for sin Teori, han, som ellers har samlet alle de forskjelligste Beviser for, at der laa Lande mod Vest. Heller ikke anføres der noget om det i „Historie“ (Kap. VI—IX), og hos *Las Casas*

¹⁾ Christoph Columbus, p. 45.

²⁾ „Venient annis sæcula seris
Quibus Oceanus vincula rerum
Laxet, et ingens pateat tellus,
Tiphysque novos detegat orbis,
Nec sit terris ultima Thule“.

I Stedet for „Tiphys“ er nok „Thetis“ (Havet) den rette Læsemaade. Humboldt forklarer Stedet noget anderledes i „Examen critique“.

³⁾ Précis de la géogr. univ. I, p. 499.

(lib. I, Cap. XIII)¹⁾, hvor alle de Argumenter, der kunne tjene til Støtte for Columbus' Antagelse, at der laa Lande i den Retning, ere samlede sammen. Grundene ere ordnede i tre Grupper: 1) de naturlige (at Jorden er rund, og at man derfor vil komme til Land ved at sejle i vestlig Retning), 2) Udsagn af berømte Forfattere (Aristoteles, Averroës, Seneca, Strabo, Plinius, Marco Polo, Mandeville, Petrus Alliacus, og især Toscanelli), og endelig 3) Sømændenes Fortællinger om, at der fandtes Lande og Øer mod Vest. I det sidste Afsnit sår man enhver Antydning af Vinlandsrejserne. Og desuden, havde han faaet Impulsen fra disse Rejser, var han naturligvis ikke styret mod Vest fra Canarierne, men gaaet over Irlands eller Islands Bredder. Nej, hvad Columbus vilde finde, var Marco Polos Katay (Kina) og Zipangu (Japan), og det var ogsaa den Vej, der var angivet i Toscanellis Brev, (som jeg skal omtale nedenfor), og som han fulgte. Af samme Grund, at der ingen Antydning findes i Columbus' Skrifter, troer jeg heller ikke en Gang, at denne Rejse mod Nord — hvis han overhovedet har foretaget den — har bidraget til at bestyrke ham i hans Plan; saa vilde han naturligvis ogsaa have nævnt det. Har han gjort Rejsen, har det vist alene været i den Hensigt at overbevise sig om, at Thule ikke laa under en Linje, som afsluttede den beboelige Zone.²⁾

En anden Grund til, at jeg ikke vil fæste Lid til Islandsfarten og dens Indvirkning paa Columbus, er min Tro paa, at han allerede før 1477 ikke alene havde undfanget Ideen, men i Hovedsagen lagt Planen for, hvilken Vej han vilde rejse. Det er det, jeg skal søge at vise i det næste Afsnit.

III.

Columbus og Toscanelli.

Planen til sin Rejse har Columbus lagt i Portugal, derom kan der ikke være Tvivl; men Ideen har han rimeligvis allerede haft i den første Tid af sit Ophold dér, om ikke før.

At gaa ind paa Enkelthederne ved, hvad der har ført ham paa Ideen; at vise, hvor naturligt det er, at

¹⁾ I *Collecion de docum*, p. la hist. de Esp., LXII, p. 97.

²⁾ Se *Kunstmann*, *Die Entdeckung Amerikas*, München 1859, p. 74, og *Lelewel*, *Géographie du moyen âge*, Breslau 1852, III p. 106. *Peschel* (*Gesch. des Zeitalters der Entdeckung*, p. 84) mener, at Columbus snarere vilde have ladet sig afskrække ved at høre noget om disse øde Lande; *Büdingen* (*Mitt. der k. k. Gesellsch. zu Wien*, XII, 1889) mener det Modsatte. Derom kan der jo strides til evig Tid.

Columbus var fostret i Italien, der som intet andet Land i Middelalderen var rigt paa dristige Rejsende og Søfare og paa dygtige Kartografer og Kosmografer; hvorledes det omtrent gav sig af sig selv, at han gik til Portugal, da først en Gang Opdagelsesfeberen var faret ham i Blodet; hvor almindelig de Tiders Tro var, at der laa ukjendte, rige Lande mod Vest, og at disse Rygter, der havde holdt sig lige fra Oldtiden, fik fastere Former ved Marco Polos, Mandevilles og andre Rejsendes Beretninger og ved bestemte Angivelser paa Kortene fra det 14de og 15de Aarhundrede — alt det er der ikke Plads til her. Portugisernes Opdagelser i Atlanterhavet og langs Afrikas Kyster (Azorerne, Canarierne, Capverderne) æggede Lysten og gav de fantastiske Forestillinger Næring. Var der noget Land, der skulde drive Columbus fremad, var det Portugal. Af „Historie“ (Kap. VIII) se vi, hvor ivrig Columbus har lyttet til Sømændenes Beretninger om Landene, som fandtes i det fjærne Vesten; med Begjærighed samlede han kosmografiske Forestillinger og Beviser fra Forfattere („Historie“, Kap. VII); især har *Petrus Alliacus* (*Pierre d'Ailly*) „*Imago mundi*“, en Bog, der er skrevet i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede, været ham en vigtig Kilde. En lille Folioudgave, trykt i Paris omkring 1480 og forsynet med Noter af Columbus, findes endnu i det Colombinske Bibliotek i Sevilla. Men alle ere dog enige om, at den egentlige Impuls har han faaet fra *Toscanellis Brev*. Det er det, der har givet hans Ide fast Form.¹⁾

I Kap. VII (Bl. 16₂) af „Historie“ fortælles, at det var en florentinsk Læge *Paolo*, som endelig gav Columbus de afgjørende Grunde, hvorpaa han støttede sin store Plan. Det berettes, at Paolo var Ven med en Kannik i Lissabon ved Navn Fernam Martinez (Kong Alfons Vs Skriftefader), med hvem han stod i stadig Brevvexling. I deres Breve var der Tale om de Søfarter, der foretoges mod Syd langs Afrikas Kyster, og om dem, som vilde kunne foretages mod Vest. Da Columbus havde hørt om disse den florentinske Læges Breve, som levende interesserede ham, fik han den Ide at skrive ham til, og ved en florentinsk Kjøbmands, Lorenzo Girardis Mellekomst (Las Casas kalder ham *Birardo*), som den Gang var bosat i Lissabon, skrev han om dette til Mester Paolo og sendte ham en lille „Sfære“, hvorpaa han havde mærket de Lande, han troede at kunne opdage. Herpaa svarede Lægen ham med et latinsk Brev. Brevet bestaaer af en kort Indledning

¹⁾ *Humboldt* (*Kosmos*, II, p. 286) mener dog mærkelig nok, at *Petrus Alliacus* har haft større Indflydelse paa ham.

til Columbus selv og den Skrivelse, som han tidligere havde sendt Fernam Martinez. Derpaa følger et andet Brev til Columbus. Brevene, der findes i „Historie“ Kap. VIII, skulle vi snart komme tilbage til. Columbus' Breve, som sandsynligvis vilde kunne sprede alt det Mørke, der hviler over denne Sag, ere desværre gaaede tabte.

Den Læge, der her omtales, er den lærde Naturforsker og Astronom *Paolo dal Pozzo Toscanelli*, født i Firenze 1397, død 1482¹⁾. Han gav sig ogsaa ivrig af med Kosmografi, stod i Forbindelse med Rejsende, Søfarere og Korttegnere og har vist allerede tidlig gennem Studium af Ptolemæos og Marco Polo tænkt sig, at man bedst og kortest kunde finde Østasiens rigige Land ved at drage mod Vøst. Af særlig Betydning i denne Henseende har vist hans personlige Bekjendtskab med *Nicolo di Conti* været. Det var en venetiansk Kjøbmand, der havde besøgt Indien i første Halvdel af det 15de Aarhundrede, og som paa Hjemrejsen var bleven fangen af Pirater og af Trang var gaaet over til Islam. Da han atter kom til Evropa, vendte han sig til Pave Eugen IV, som opholdt sig i Firenze 1439—42, for at faa Aflad for denne sin Synd, og dér traf han sammen med Toscanelli.

Kjærnepunktet i Brevvexlingen, Brevet til Fernam Martinez, har man indtil for en Snes Aar siden kun kjendt i den italienske Oversættelse i „Historie“, og naar man erindrer, at Brevet rimeligvis først er oversat paa Spansk af Fernando Colón og derfra paa Italiensk af Ulloa²⁾, (derpaa atter til Spansk af *Barcia* i „Historiadores primitivos da las Indias Occidentales“, I, Madrid 1749, og i *Navarrete* II, p. 1), er det naturligt, at det havde undergaaet Forandringer og kun kunde benyttes med Varsomhed. Ogsaa *Las Casas*, hvis „Historia de las Indias“ nu er bleven udgivet, har Brevet i spansk Oversættelse³⁾; men det er rimeligt, at ogsaa han har denne fra Fernando Colóns spanske Manuskript, som vi nu vide, han har benyttet⁴⁾. At han ikke har kjendt den latinske Text, siger han selv: „Den nævnte Mester Paolo svarede ham med et Brev paa Latin, indesluttende deri det, som han havde

skrevet til Hernandez Martinez, hvilket jeg har set og haft i Hænde, oversat fra Latin til Spansk (en romance)¹⁾. Da fandt 1871 *Harrisse* eller Bibliotekaren, Fernandez y Velasco, som imidlertid efter *Harrisses* Ord ikke forstod at vurdere Fundets Betydning — Būdinger mener dog, at *Harrisse* har tillagt sig lidt for meget af Æren — paa Omslaget af en Bog i Biblioteca Colombina i Sevilla den *originale latinske* Text, afskrevet af Columbus' Broder Bartolomeo (at det er Columbus selv, som har afskrevet den, er *Harrisse* senere kommen bort fra). Skjønt denne latinske Text, der i flere Punkter afviger fra „Historie“ og altsaa ogsaa fra *Las Casas*, heller ikke menes at være helt nøjagtig, er det dog den, der maa anses for den rigtigste, og det er den, som oversættes her²⁾. Indledningen til Brevet og det andet Brev til Columbus kjende vi kun fra „Historie“ og *Las Casas*.

Brevet til Martinez med Indledningen lyder omtrent saaledes:

„Lægen Paolo hilser Christopher Columbus. Jeg ser dit ædle og store Ønske at rejse derhen, hvor Kryderierne gro, og som Svar paa dit Brev sender jeg dig Afskriften af et andet Brev, som jeg tidligere [hos „Historie“: aliquanti gjorni fa, hos *Las Casas*: há dias] skrev til en Ven af mig og Fortrolig af Kongen af Portugal før den castilianske Krig som Svar paa et andet, som han efter Paalæg af Hs. Majestæt rettede til mig angaaende den samme Sag, og jeg sender dig et andet Søkort lig det, som jeg sendte ham, hvorved dit Forlangende vil blive tilfredsstillet. Kopien af dette mit Brev er saaledes:

Lægen Paolo hilser Fernam Martinez, Kannik i Lissabon. Jeg har med Fornøjelse hørt om din fortrolige Omgang med eders ædle og højmodige Konge. Jeg har allerede før talt med dig om en kortere Vej over Havet til Kryderilandene end den, I følge over Guinea. Den høje Konge ønsker nu af mig en tydeligere Forklaring, saa at ogsaa den mindre Oplærte kan forstaa og fatte denne Vej. Men skjønt jeg er overbevist om, at dette bedst kan vises ved Jordens Kugleform, har jeg dog besluttet, for at det lettere kan forstaaes, og for at der kan spares Arbejde, at oplyse denne Vej ved et Kort, der ligner Søkortene. Jeg

¹⁾ I den seneste Tid har man villet bevise, at Toscanelli endnu levede 1493, saa at han har kunnet erfare, hvorledes Columbus havde bragt sin Plan til Udførelse, og baade Peragallo (*Colombo e la sua famiglia*) og Būdinger (*Mitt. der k. k. geogr. Gesellsch. zu Wien*, 1889, p. 414) fremføre det; men det er urigtigt, hans Dødsdag er 15de Maj 1482.

²⁾ Se *Geografisk Tidsskrift*, X.

³⁾ I *Colección de docum.*, LXII, p. 92.

⁴⁾ Se *Geogr. Tidsskrift* X, p. 38; *Æmner og Kuriositeter*, p. 35.

¹⁾ *Peschel* (*Zeitalter der Entdeckungen*, p. 110) har altsaa Uret, naar han siger, at *Las Casas* havde Originalen og saaledes har givet os den eneste tro Oversættelse.

²⁾ Den latinske Text findes i *Harrisse*, *Bibliotheca Americana Vetustissima*, Additions, Paris 1872, p. XVI—XVIII, ogsaa i hans „Fernando Colón, Historiador de su padre“, p. 70—72, og i den franske Oversættelse af denne Bog.

sender altsaa Hans Majestæt et Kort, som jeg selv har tegnet, og paa hvilket er aftegnet eders Kyster og Øer, hvorfra Rejsen bør udgaa lige mod Vest, og derpaa de Steder, man maa komme forbi, med Oplysninger om, hvor langt man maa afvige fra Polen eller fra Ækvator, og hvor stor Afstand, og hvor mange Mil I maa sejle for at komme til hine Steder, som have den største Fylde af alle Kryderier og Ædelstene. Og undres ikke over, at jeg kalder de Lande de vestlige, hvor Kryderierne ere, medens de sædvanlig betegnes som østlige, thi ved Søfarter, der stadig gaa mod Vest, kommer man til disse Egne ad Jordens nedre Side, medens Farten til Lands gaaer ad den øvre Vej og stadig mod Øst. De lige, i Kortets Længde indførte Linjer vise Afstandene fra Vest til Øst; de andre, som gaa paa tværs, vise derimod Afstandene fra Syd til Nord. Men jeg har indført paa Kortet forskellige Steder, til hvilke I kunne komme, til bedre Underretning for Søfarende, hvad enten det nu er, at man ved vexlende Vinde eller en eller anden Omstændighed kom andetsteds hen, end man ventede, men dels ogsaa for at kunne vise Indbyggerne, at de allerede have noget Kjendskab til deres Lande, hvilket maa være dem saa meget behageligere. Paa Øerne boer der kun Kjøbmænd. Det bliver nemlig paa-staaet, at der dér findes en saa stor Mængde Koffardskibe som intet andet Sted i den øvrige Verden, og især i den meget berømte Havn Zaitun. Man siger nemlig, at der fra denne Havn aarlig afgaaer 100 Skibe med Peber, ikke at tale om de mange andre Skibe, der lades med andre Kryderier. Hint Land er meget folkerigt og har en Mængde Provinser, Stater og tallose Byer, og det staaer under een Fyrste, som kalder sig Storkhan, hvilket betyder saa meget som Kongernes Konge. Hans Sæde og Residens er for det Meste i Provinzen Katay. Hans Forfædre ønskede levende at træde i Forbindelse med de Kristne; allerede for 200 Aar siden sendte de Bud til Paven og bad om flere Lærde, for at de kunde blive underviste i Troen, men disse stødte under Vejs paa Hindringer og vendte om. Ogsaa paa Pave Eugens Tid kom der en Mand [her menes den ovennævnte Nicolo di Conti] til Eugen og bekræftede deres store Velvilje mod de Kristne, og jeg har selv haft en lang Samtale med ham om mange Slags Ting, om de kongelige Paladseres Størrelse, og Flodernes Størrelse i Bredden og deres vidunderlige Længde og om de mange Byer ved Flodbredderne, at der ved en Flod er bygget omtrent 200 Byer, og at der findes meget store og brede Marmorbroer, overalt prydede med Sejler. Dette Land for-

tjener at opsøges af Latinerne, ikke alene fordi der dér kan vindes uhyre Skatte af Guld, Sølv og Ædelstene af enhver Slags og af Kryderier, som aldrig blive bragte til os, men ogsaa for dets lærde Mænds, Filosoffers og Astrologers Skyld, og for at erfare, med hvilken Dygtighed og Aand dette saa mægtige og store Land regeres, og Krigene blive førte. Firenze 25. Juni 1474.

Efterskrift. Fra Lissabon mod Vest i lige Linje er der indført paa Kortet 26 Spatier, af hvilke hver omfatter 250 Miglier [italienske Mile] til den meget prægtige og store By Quinsay, der har et Omfang af 100 Miglier og har ti Broer, og Navnet betyder „Himlens By“ [efter Marco Polos urigtige Forklaring], og der bliver berettet meget Vidunderligt om dens Værkflied og Indkomster. Denne Afstand udgjør næsten den tredje Del af Jorden. Hin Stad ligger i Provinzen Mangi, i Provinzen Katays Naboskab, i hvilken Landsherrens Hovedstad ligger. Men fra den ogsaa bekendte Ø Antilia til den meget berømte Ø Zipangu er der ti Spatier. Hin Ø er meget rig paa Guld, Perler og Ædelstene, og med det pure Guld dækker man Templer og Paladser. Og saaledes kan man ad ukjendte, men ikke lange Veje gjenstrøge Havets Rum.“

Det andet Brev til Columbus lyder saaledes:

„Lægen Paolo hilser Christopher Columbus. Jeg har modtaget dine Breve med de Sager, som du har sendt mig, og er meget glad over dem. Jeg ser dit ædle og store Ønske at sejle fra Vesten til Østen, som der vises paa det Kort, jeg har sendt dig, hvad der bedre lader sig vise paa en Globus. Det er mig meget kjært, at du har forstaaet det godt, at den omtalte Vej ikke alene er mulig, men ogsaa rigtig og sikker og uskatterlig hvad Ære og Vinding angaaer, og at den vil bringe den største Berømmelse blandt alle Kristne. Men I kunne ikke fuldkommen begribe det, naar I ikke saa ofte som jeg have haft Lejlighed til at faa paalidelige Efterretninger fra berømte og lærde Mænd, som ere komne fra hine Lande til dette romerske Hof, og fra Kjøbmænd, som have handlet lang Tid paa disse Egne, Mænd af stor Anseelse. Denne Vej fører til mægtige Kongeriger og berømte og rige Byer og Provinser, der have fuldt op af den Slags Ting, vi behøve, alle Slags Kryderier i rigelig Mængde og Ædelstene i stor Overflod. Disse Fyrster og Konger, til hvem man kommer, ville glæde sig endnu mere end vi ved at komme i Forbindelse og Handel med Kristne fra vore Lande, fordi mange af dem ere Kristne, men ogsaa fordi de kunne underholde sig med lærde og

aandrige Mænd herfra saavel om Religion som ogsaa om alle de andre Videnskaber, paa Grund af det store Ry, vore Riger og Regeringer nyde. Paa Grund af disse Aarsager og mange andre, som man kunde nævne, undrer det mig ikke, at du, som er højmodig som hele det portugisiske Folk, hvilket har haft udmærkede Mænd ved alle store Lejligheder, brænder af Begjærlighed og Længsel efter at iværksætte denne Rejse.¹⁾

Der er selvfølgelig ikke mindste Tvivl om, at denne Brevvexling med Toscanelli og især hans Kort har haft meget stor Betydning for Columbus. Las Casas siger endogsaa: „Jeg troer, at hele hans Rejse var grundet paa dette Kort.“²⁾ Desværre er ogsaa dette gaaet tabt, og det er saa meget mere at beklage, som det skal have været forsynet med Columbus' Anmærkninger. HARRISSE mener, at det har været i det Colombiske Bibliotek i Sevilla, men at det derfra er vandret over i Las Casas' Hænder og saaledes forsvundet. Og det er meget sandsynligt; thi vi vide, at Biskoppen havde flere Ting fra Biblioteket i sit Eje³⁾. Men det er dog muligt at danne sig et temmelig godt Begreb om, hvorledes det har set ud, efter den Beskrivelse, som Toscanelli selv og senere Las Casas have givet af det.⁴⁾ Og ikke alene det; men vi have det vistnok saa godt som helt gengivet paa *Martin Behaims* bekjendte Globus fra 1492. Behaim, der vel lod Globen fremkomme i Nürnberg, men ellers baade før og efter opholdt sig i Portugal, hvor han indtog en meget anset Stilling, har ganske sikkert haft Anledning til at gjøre sig bekjendt med og benytte Toscanellis Kort, som var afkopieret i Lissabon, og som var det første Forsøg paa at fremstille Vandhalvgulden. Paa Toscanellis Kort er Afstanden fra Lissa-

bon til Østasien angivet til omtrent en Tredjedel af den virkelige Størrelse; Afstanden var inddelt i 26 Afsnit (Spatier), hver paa 250 Miglier; mellem hver Spatium var der 5 Grader, altsaa bliver det 130 Meridiangrader fra Evropa til Østasien. Paa Behaims Globus er Afstanden ligeledes angivet til 130 Grader, og Østasiens Kyster og Øerne midt i Oceanet og rundt omkring Zipangu nær ved Kysten af Katay ere ogsaa indlagte ganske efter Toscanellis Beskrivelse, ligesom man ogsaa saa at sige kan forfølge hele Columbus' Fart 1492 og finde Forklaringen paa mange af hans Udtalelser i Skibsjournalen ved at have Behaims Globe for sig.

Men i hvor høj Grad har Toscanelli paavirket Columbus? Er det ham, der ligesom den mærkelige Rytterstatue paa Corvo¹⁾ har peget mod Vesten og første Gang vist Columbus den Vej, som han ikke før havde tænkt paa, eller har Columbus selv haft Ideen i Forvejen? Det kommer først og fremmest an paa at faa afgjort, hvornaar Columbus har skrevet til Toscanelli og faaet Svar. Men det er meget vanskeligt. Kun Brevet til Martinez er dateret (25de Juni 1474), Brevene til Columbus savne Datum. Toscanelli siger i Indledningen til Brevet, at han sender Columbus et Brev, som han tidligere har skrevet til Martinez før den castilianske Krig. I „Histories“ Gjengivelse modsige disse to Udtryk hinanden. Thi det Første er oversat ved „aliquanti giorni fa“, og det betyder „for nogle Dage siden“; derefter skulde Columbus have faaet Toscanellis Brev i 1474 (eller højst i Begyndelsen af 1475). Men Krigen, der hentydes til, og som førtes mellem Portugal og Castilien, begyndte 1475 og endte ved Freden i Alcacevas 1479. Efter dette faaer Columbus først Brevet efter denne Tid, med mindre Toscanelli har ment „før den castilianske Krigs Udbrud“; saa kan han jo have sendt Columbus Brevet tidligst i 1475; men det synes mig at stride mod almindelig Sprogbrug. Vilde nogen 1849 skrive „før den slesvigske Krig“? Den Slags Navne blive desuden først slaaede fast bagefter. Derimod har Las Casas gengivet Udtrykket ved „há dias“, der baade kan betyde „for nogle Dage siden“ (há algunos dias) og „for længe siden“ (há muchos dias). Tager man det i den sidste Betydning, passe de to Udtryk til hinanden. Nu har

¹⁾ Man ser, at Toscanelli har anset Columbus for en Portugiser; men naar Ruge (Chr. Columbus, p. 66) heraf drager den Slutning, at Columbus med Vilje har fortiet sin Nationalitet, og det endog af den Grund, at han paa ulovlig Vis har skaffet sig Kjendskab til Toscanellis Brev og Kort, er det kun dikteret ham af hans Uvilje mod Columbus.

²⁾ Lib. I, cap. XII. I Collección de docum., LXII, p. 96.

³⁾ „Søkortet, som han sendte ham, har jeg, som skriver denne Historie, i mit Eje“. I Collección de docum. LXII, p. 96, ogsaa p. 279. Se ogsaa „Æmner og Kuriositeter“, p. 21.

⁴⁾ At Humboldt og senere Peschel (Zeitalter der Entd., p. 218) have beskrevet Kortet unøjagtig, ligger i, at de ikke have kjendt Las Casas' Ord. *Vivien de St. Martin* (Hist. de la Géographie et des découvertes, Paris 1873, Atlas, Paris 1874, Carte IX) har forsøgt at give en Rekonstruktion af Toscanellis Kort paa Grundlag af Behaim.

¹⁾ Paa den azoriske Ø Corvo skal der have staaet en Rytterstatue, der pegede mod Vesten, og som den portugisiske Kong Emanuel først lod aftegne og senere vilde lade bringe til Lissabon; men den gik i Stykker paa Vejen; et Sagn paa Øen siger, at Columbus har ladet sig lede af denne Statue til at gjøre sin Fart mod Vest. Se *Kunstmänn*, Die Entdeckung Amerikas, p. 23.

jeg tidligere søgt at vise, at Tendensen i den forvanskede Oversættelse af Fernando Colóns Værk er at fremstille alt til Gunst for Columbus¹⁾, hvorimod Las Casas, som har benyttet Fernandos originale, paa Spansk affattede Manuskript, ganske sikkert bruger det rette Ord. Jeg troer saaledes, at Columbus først har faaet Brevet efter 1479, og kan ikke følge Peragallo, Búdingen, Gelcich og Markham²⁾, der ville sætte hans Korrespondance med Toscanelli samme Aar, som han kom til Portugal, eller deromkring. For at faa det til at slaa til, ere disse Forfattere ogsaa nødt til at sætte den castilianske Krig til Aarene 1474—79; men den begynder først 1475; thi vel bryder Konflikten ud 1474, da Isabella bestiger Castiliens Trone, medens den portugisiske Konge, Alfons V, der var gift med hendes foregivne Søster Johanne, gjør Fordring paa den; men først det næste Aar aabnedes Krigen, da den portugisiske Hær faldt ind i Castilien. Henvendelsen til Toscanelli har da tidligst fundet Sted 1475, hvis man vil gaa ind paa den noget tvungne Forklaring, at der menes „før Krigens Udbrud“; senest kan den være sket omtrent 1481.

Men om ogsaa Analysen af dette Brev synes at gaa Columbus imod, mener jeg dog, at han har vidst, hvad han vilde, længe før han spurgte Toscanelli til Raads. Han vilde rejse ud for at søge de rige Lande i Vesten, Marco Polos Katay og Zipangu, og han har henvendt sig til Toscanelli for at faa en Avtoritets Bekræftelse paa, at hans Ide var rigtig. Her lægger jeg Vægt paa Ordene i „Historie“, som ogsaa findes hos Las Casas, at han sammen med den første Forespørgsel sendte Toscanelli en lille „Sfære“, hvorpaa han havde mærket de Lande, han troede at kunne opdage. Og der er en Ting til, jeg altid kommer til at standse ved, naar jeg læser Brevet, og som Columbus' Modstandere aldrig omtale. Det er, at Toscanelli ikke sender denne Redegjørelse af sin Ide om en vestlig Vej af sig selv eller for at belære sin Ven i Lissabon, men paa den portugisiske Kong Alfons Vs Opfordring. Vel siger „Historie“, at det først var med hans Efterfølger, Johan II (fra 1481), at Columbus traadte i Underhandlinger; men denne Bog fører en paa Vildspor paa saa mange Punkter, og jeg finder intet unaturligt i, at Columbus strax ved sin Ankomst til Portu-

gal kan have henvendt sig til Kong Alfons og talt om sin Plan. Kongen er derved bleven tilskyndet til at kræve Forklaring af Toscanelli; men han har alligevel opgivet Planen og ikke lyttet efter Raadet, da Portugiserne saa godt vare inde paa at finde Søvejen til de rige Lande ved deres Rejser langs ned ad Afrikas Kyster; maaske afholdtes han ogsaa af Columbus' vidtgaaende Fordringer. Beretningen om, at han, endnu før han begav sig til Portugal, har henvendt sig til Genova med sin Plan om Rejsen mod Vest, findes vel kun hos Ramusio¹⁾, der skal have det fra Petrus Martyr, og er vist meget tvivlsom; men den er dog indenfor Mulighedens Grænser. Mere Sandsynlighed er der for, at Columbus ogsaa har henvendt sig til Venezia med sit Forslag, efter hvad Marin (Storia civile e politica del commercio dei Veneziani“, 1798—1808, T. VII, p. 236) og Bossi („Vita di C. Colombo“, Milano 1818, p. 138-39) fortælle, idet en højtstaaende Embedsmand i Timandsraadets Arkiv har sagt dem, at han har set en Skrivelse fra Columbus til Venezias Signoria om dette. Dokumentet er imidlertid aldrig blevet fundet, og HARRISSE²⁾ mener, at det kan være gaaet tabt 1797 ved Urolighederne efter Afslutningen af Fredspræliminarierne i Leoben samme Aar, da en Del af Arkivet ødelagdes. Jeg anfører blot dette, fordi jeg vil vise, at det endnu slet ikke er udelukket, at man en Gang kommer til fuld Rede paa, at Columbus ikke staaer paa Toscanellis Skuldre. Endnu interessantere vilde det være at faa opklaret, hvor meget sandt der er i, hvad H. GROTHE (i „Leonardo da Vinci“, Berlin 1874) fortæller, at Leonardo da Vinci allerede 1473 skal have rettet et Brev til Columbus, hvori han udtaler sig om Sandsynligheden af at naa Østasien ad den af Columbus paatænkte Vej. Hvad der senere er fremkommet til Støtte for dette, véd jeg ikke. Vist er det, at Leonardo da Vinci ogsaa gav sig af med Kosmografi og Kartografi, og at man har en interessant Globustegning af ham fra Slutningen af hans Levetid (Aarene 1513—18).³⁾

I det Hele taget, hvad vidunderligt vilde der være i, om Columbus i Hovedsagen havde haft sin Plan færdig, da han forlod sit Fædreland og drog til Portugal, som ogsaa Markham antager? Gelcich siger, at man

¹⁾ Se „Æmner og Kuriositeter“ etc., p. 52 flg. Navarrete, der oversætter Brevet efter „Historie“, har ogsaa „algunos días há“.

²⁾ Gelcich, Zeitschr. d. Gesellsch. für Erdk., Berlin, XXII, p. 440; Markham, Proceedings, etc. London, Sept. 1892, p. 588.

¹⁾ Delle Navigazioni e Viaggi, raccolta da Ramusio, T. III, Venezia 1606.

²⁾ Chr. Colomb., I, p. 340.

³⁾ Se Ruge, Zeitalter der Entdeckungen, p. 306. Gelcich (Zeitschr. der Gesellsch. für Erdk., Berlin, XXV, p. 126) har opfordret Búdingen til nærmere at undersøge denne Sag; men jeg har intet videre hørt om det.

kommer ind i en Labyrint ved at tænke over dette; hvorledes kunde en ung Mand, som endnu 1473 nævnes som Uldvæver i et Testamente i Genova, have erhvervet sig de store Kundskaber som Sømand og Navtiker, der hørte til for at fatte en saadan Plan? Men man maa huske paa den Tid, hvori han levede, Renaissancetiden med dens vovede, dristige Kup og pludselige Spring. Columbus vilde vinde Rigdom og Berømmelse, og Kundskaberne — det var ikke dem, det kom an paa. Andre af hans Samtidige, baade før og efter ham, havde haft den samme Ide, som har gjort Columbus' Navn udødeligt, og det uden nogen Sinde at have sat Foden paa et Dæk, Toscanelli for Exempel, og ligesom Columbus vuggede de, ogsaa Toscanelli, sig i de samme Vildfarelser og Drømme om at naa Alverdens Rigdomme. Der er blot den Forskjel paa dem og Columbus, at han udførte Ideen. Hvad Columbus behøvede at vide, kunde Genova godt give ham: Indsigten i Jordens Bygning og Form, Fantasierne om de rige Lande i Vesten; det var Genova, som havde skjænket Portugal en hel Generation af Admiraler (Familien Pessagno, den sidste af dem gjorde Alfons V til Admiral 1448), der havde bidraget saa meget til Uddannelsen af dette Lands Sømænd; det var Genova, der især var rig paa berømte Kosmografer, som Becario og Pareto, og Kartografer, fremfor alle Gracioso Benincosa, som har tegnet det smukke Portulan 1461.

Toscanelli har utvivlsomt et berettiget Navn i Opdagelsernes Historie, og han var en stor Videnskabsmand for sin Tid, men Handlingens Mand — det var Columbus. Jeg finder det komisk, naar man søger at forklare hans Daad ud fra Toscanellis Brev, lige saa komisk, som naar man ikke kan forstaa, at Uldhandlersønnen Shakespeare har kunnet erhverve sig de kolossale Kundskaber og den Dannelse, som hans Digterværker vidne om, og derfor søger efter en Bacon.

IV.

Guanahani.

Saa vidt jeg erindrer, var det paa Amerikanistkongressen i Madrid 1881, at der fremkom Forslag om, at en international Flaade af Krigsskibe skulde sejle ud fra Havnen Palos samme Dag, den 3die August 1492, som Columbus for fire hundrede Aar siden forlod den, og styre den samme Kurs som han; man skulde rette sig efter Skibsjournalen, tilbagelægge de samme Dagsrejser, og saaledes vilde man lande paa det samme Sted som Columbus den 12te Oktober. Det skulde være den bedste Maade at løse Guanahani-

spørgsmaalet paa. Men Planen blev opgivet, og det var det Fornuftigste, man kunde gjøre — næst efter aldrig at have fremsat den. Thi Planen var umulig af mange Grunde. Columbus førte to Dagbøger, hvori de sejlede Afstande angaves forskjelligt, en officiel, hvori den tilbagelagte Længde angaves mindre, vistnok af Hensyn til Mandskabet, for at det ikke skulde afskrækkes, og en hemmelig, hvori han indførte de Tal, han mente, vare de rigtige¹⁾, og Tallene ere ofte blandede sammen i Las Casas' Uddrag af Journalen; man kjender heller ikke ganske Værdien af den columbiske Leghe (vistnok ca. 15,000 Fod); dertil komme tilfældige Strømninger og Vinde. Endog for en Lægmand er det indlysende, at Planen var udførlig; Resultatet havde vel været, at der var blevet udpeget endnu flere Øer end de fem, man allerede har at vælge imellem som „det sande Guanahani.“

Lad os først se, hvad Columbus selv siger om den Ø, han landede paa.

Da Columbus paa Tilbagereisen fra Amerika i Dagene 12te til 14de Februar blev overfalden af en voldsom Storm, i hvilken han troede at skulle gaa under, skrev han, for i det Mindste at bringe Efterverdenen Underretning om sine Opdagelser, en Beretning, som er stilet til Kronens Skatmester Gabriel Sanchez, men som øjensynlig var beregnet paa at komme Ferdinand og Isabella i Hænde. Han skrev den paa Pergament, indhyllede den i Voxdug, forseglede Pakken, lagde den i en stor Tønde og kastede den i Havet. Havet har aldrig givet dette kostbare Dokument tilbage. Men samtidig tog han en Kopi af denne Beretning, bestemt til den aragonske Kansler Luis de Santangel, og denne er bevaret i tre Affattelser, nemlig den, der tryktes det samme Aar, og hvoraf der nu kun skal findes eet Exemplar i det Ambrosianske Bibliotek i Milano, den, som er gengivet efter et Manuskript i Simancas' Bibliotek (begge disse ere daterede 15de Februar), og endelig den Kopi, som Varnhagen har fundet og udgivet i Valencia 1858 (det er dateret den 18 Februar).²⁾

¹⁾ Om Skibsjournalen siger *Gelcich* (Zeitschr. der Ges. f. Erdk., Berlin, XX, p. 298), at det er en Gaade, hvorfor Columbus har ført den dobbelt, da det, at han havde sejlet langt, vilde være det bedste Argument til at berolige Folkene med; „vi have sejlet den største Del af Vejen, saa maa vi snart være ved Maalet“. Det, at Columbus maaske ved sin Afrejse fra Canarierne har begyndt at tvivle om Toscanellis Længdeangivelser, er ikke nok til at forklare Sagen. Eller har han allerede den Gang tænkt paa at kunne holde Vejen til de Lande, han skulde opdage, hemmelig?

²⁾ *Genaro H. de Volafan* (Varnhagen). Primera Epistola del Almirante Don Cr. Colón, Valencia 1858.

Den Første, som HARRISSE mener er den, der kommer Originalen nærmest, blev først bragt for Lyset 1863¹⁾; den Anden findes første Gang aftrykt hos NAVARRETE²⁾, som holder den for det originale Dokument. De afvige alle fra hverandre, dog kun i Smaating.

I denne Beretning siger Columbus:

„Den første Ø, jeg fandt, har jeg givet Navnet *San Salvador* til Minde om den Almægtige, der som et Vidunder har tilladt alt dette; Indianerne kalde den *Guanahani*. Den anden gav jeg Navnet *Santa Maria de Concepcion*, den tredje *Fernandina*, den fjerde *Isabella*, [hvilke disse tre Øer ere, afhænger af, hvilken *Guanahani* er], den femte *Juana* [Cuba], og saaledes har jeg givet enhver af dem et nyt Navn.“

Det er de sparsomme Ord. Mere fyldig er Beretningen i *Skibsjournalen*, som vel i sin Helhed er gaaet tabt; men *Las Casas* har benyttet den og givet et Uddrag af den, som fandtes 1791 i et Arkiv i Madrid blandt flere af Biskoppens Manuskripter. Manuskriptet er undersøgt og sammenholdt med en anden Kopi af noget senere Dato end *Las Casas'* af MUÑOZ og NAVARRETE og aftrykt hos den sidste.³⁾ Beskrivelsen af *Guanahani* er, ligesom store Dele af Uddraget, sat i Anfærselstegn af *Las Casas*, som udtrykkelig siger, at det er Admiralens egne Ord, og den lyder omtrent saaledes:

Den Ø, som Columbus først opdagede, „laa i lige Linje med Ferro fra Vest til Øst“. „Denne Ø er meget stor [andre Steder kalder han den dog „isleta“, d. s. lille Ø], meget flad, skovbevokset og med meget Vand, og med en meget stor Lagune i Midten, uden nogle Bjerge“. Den var godt befolket („der kom mange Mænd og Kvinder“), og den var omgivet med et stort Bælte af Rev. I Midten var der en Bugt og en Havn, der var stor nok til at optage alle Kristenhedens Skibe, og Indgangen til den var meget snæver. Der var en Landtunge, som saa ud som en Ø, skjønt den ikke var det, paa hvilken der var seks Hytter, og i to Dage kunde den omdannes til en Ø.⁴⁾

Endelig har man endnu en Kilde i *Las Casas* selv i hans „*Historia de las Indias*“. Han skriver: „Denne Ø var og er en Ø af 15 Leghes Længde, lidt mere eller mindre, helt lav uden nogle Bjerge, som en Have

fuld af grønne Træer og meget tempereret, som alle Lucayerne ere det, og hvoraf der er mange i Nærheden af *Española* og især ved Cuba; og i det Sprog, der tales paa *Española* og de andre Øer — thi de have alle det samme Sprog — kaldes den *Guanahani*, den sidste Stavelse lang og skarp [betonet]. I Midten er der en Lagune med godt ferskt Vand, af hvilket man drikker“¹⁾. Ligesom Columbus fortæller han ogsaa, at Øen var godt befolket og omgivet med et stort Klipperev, og indenfor Revet var der en fortrinlig Havn og roligt Vand som i en Dam; ligeledes, at der sprang en Slags Halvø frem i Havet, som paa det smalleste Sted ved en Kanal, der kunde graves i to Dage, kunde forvandles til en Ø, hvis man senere havde til Hensigt at anlægge en Fæstning dér. Ogsaa i sin „*Apologetica historia de las Indias*“ omtaler han kort *Guanahani* med de Ord, at man paa Søkortene, „som man nu tegner dem“, kalder den „*Triango*“, og at den har Form som en Bønne.

Det er det Hele, der er givet os til at udfinde den af *Bahamaerne* eller de *lucayiske Øer*, hvorpaa Columbus først landede. Thi at der er Tale om en af disse, er der ikke mindste Tvivl om; hele Beskrivelsen af Naturen svarer aldeles til disse Øer, der ligge i lige Linje mod Vest fra de Canariske Øer, og som i Retning fra S. Ø. til N. V. ere lejrede paa udstrakte Sandbanker mellem 21 og 28° N. Br., og mellem 70 og 80° V. L. (Greenwich). De bestaa af 36 Øer og en Vrimmel (over 3000) Skjær og Klipper. Det er dog kun de ydre otte Øer, der kunne strides om: *Turkøen*, *Mariguana*, *Samana* (Atwood Cay), *Wailing*, *Cat-Island*, *Lille San Salvador*, *Eleuthera* og *Abaco*, og de tre sidste have aldrig været dragne ind i Diskussionen. Fra det Øjeblik NAVARRETES Dokumentsamling udkom, 1825, og han deri modsagde MUÑOZ' Hypotese, at *Guanahani* var *Watling*, og lige til nu, altsaa i omtrent 60 Aar, har Striden været staaende, og den kan ikke siges at være endt endnu.

Ved Undersøgelsen har man to Veje at gaa, enten den *historiske*, det vil sige, man maa søge at udfinde Øen efter den mangelfulde Beskrivelse, Columbus har givet, og sammenholde den dels med de Beskrivelser, der ligge nærmest ved Opdagelsestiden, dels med de ældste Kort af den nye Verden, eller den *navtiske*, det vil sige, man kan efter *Skibsjournalen* følge Columbus efter de angivne Kurser, sejlede Distancer og Pejlinger, dels paa Vejen fra Ferro til *Guanahani*, dels herfra over de andre Øer, han nævner, til Cuba.

¹⁾ Den findes bl. a. hos *HARRISSE*, Chr. Colomb., I, p. 420 med Noter.

²⁾ Coleccion etc. I, p. 167.

³⁾ *Navarrete* I, p. 1; Uddraget findes ogsaa i *Varnhagen*, *La verdadera Guanahani del Colón*, Santjago en Chile, 1864.

⁴⁾ Se *Navarrete*, I, p. 22 fig.

¹⁾ I Coleccion de docum., LXII, p. 291 fig.

For Historikeren er Vejen trang. At man véd, at de Indfødte kaldte Øen Guanahani, hjælper ikke noget; thi Befolkningen paa disse Øer er uddød for over halvfjerde Hundrede Aar siden. De mange Eventyrere, der droge ud i Columbus' Kjølvand for at gjøre Opdagelser og samle Guld, søgte Erstatning for deres Skuffelser ved at bortføre Bahamaernes Beboere, der som udmærkede Svømmere vare særlig skikkede til at tjene som Dykkere paa de opdagede Perlebanker. Man bragte dem til Haiti og Cuba, for at de lettere kunde blive Kristne, som man sagde, men i Virkeligheden for at bruge dem til Slaver. Allerede 1520 kunde nogle Skibe, der sendtes ud fra Haiti, ikke længere finde Folk paa Øerne, og kort efter førte Pedro de Isla af Medlidenhed de sidste elleve Indbyggere, der vare at opdrive, over til Haiti; men den sidste af dem døde her 1525. Det øvrige af Columbus' Beskrivelse leder heller ikke paa Spor, snarere paa Vildspor. Beskrivelsen passer ikke helt paa nogen af Øerne, men lidt omtrent paa dem alle. Øen var skovrig, og Træerne vare saa store, at de Indfødte lavede deres Baade af et eneste Stykke Træ; nogle af Baadene kunde endog rumme 80 Mand. Men nu har ingen af Øerne Skov, hvilket dog kan forklares ved, at Europæerne have ødelagt den; det gjorde de saa mange Steder i den nye Verden. Flere af Øerne ere omgivne af Rev¹⁾ eller smaa Klippeøer, og paa Vand, i alt Fald fersk Vand, ere ingen af dem rige, derimod have de nok af Laguner og Saltsumpe. Af senere Beskrivelser have vi kun Las Casas', og den forvirrer snarere mere, især ved det, at han giver den store Lagune ferskt Vand og sætter Øens Længde til 15 Leghe. Ellers vide de samtidige spanske Skribenter intet om disse Øer. Da de først vare mennesketomme, brød Spanierne sig ikke mere om dem. Der fortælles, at *Ponce de Leon*, som man giver Æren for at have opdaget Florida, skal have holdt Hvil paa Guanahani, inden han styrede over til Nordamerika; men allerede *Petrus Martyr Angleria*, der skrev den første Dekade af „*De orbe novo*“ 1511, siger, at han vil forbigaa de nordfor Haiti beliggende Øer i Tavshed, fordi Spanierne havde opgivet dem; han havde ingen Interesse af at fastslaa det Sted, hvor Columbus var landet, og Kortet, der ledsager Værket, kjender ikke noget til Guanahani. Paa flere andre spanske Kort derimod finde vi Navnet, og først og fremmest paa det, der er tegnet Aar 1500 af *Juan de la Cosa*, der som Underbefalingsmand var med paa Skibet *Santa Maria* paa Columbus' første

¹⁾ Det er ikke rigtigt, hvad *Harrisse* (*Colomb.*, I, p. 445) siger, at der intet Spor findes af disse Rev.

Rejse, fulgte ham paa den anden som Kartograf og atter 1499 rejste derover netop med det Formaal at undersøge de samme Farvande. Men uheldigvis omfatter Kortet kun en Del af Bahamaerne, og Guanahani er den nordligste Ø, saa at man ikke kan sammenligne den med de andre.¹⁾ Ligeledes findes Navnet paa et omtrent en Snes Aar yngre Kort af *Alonso de Santa Cruz*; men det gaaer ligesaa uheldigt ikke langt nok mod Syd, og der er et Par Kort til fra samme Tid omtrent, der have Navnet (*Kohls Verdenskort* fra 1527 og 1529). Resultatet af alle disse Kort er dog kun, at Spanierne vidste, at Guanahani laa nordøst for Cuba. Derimod træffer man ikke Navnet paa den Tids italienske Kort, ligesom det heller ikke findes paa Reuschs (fra 1508) og Waldseemüllers (fra 1513). Et nøjagtigere og fuldstændigt Kort af Bahamaerne finde vi først hos den spanske Historiograf *Herrera* i hans Beskrivelse af Vestindien („*Descripcion de las Indias occidentales*“), der udkom 1601. Her ere ogsaa Øerne nordfor Guanahani, som er den femte i Rækken fra Nord, føjede til, og alle Øerne findes dér, om ikke korrekt aftegnede, saa dog rigtig beliggende i deres indbyrdes Forhold. *Herreras* Kort er vel tegnet over 100 Aar efter Begivenheden; men det er rimeligvis udarbejdet efter ældre Fremstillinger, baade *Juan de la Cosas* Kort og Kort af Columbus selv, som nu ere gaaede tabte. Jeg skal senere komme tilbage til *Herreras* Kort og vise, hvilken Betydning det har for Spørgsmaalet. Atter her ved Undersøgelsen af Kortene kommer Las Casas os paa tværs, idet han siger, at man paa de paa hans Tid brugelige Søkort kaldte Øen „*Triango*“. Dette Navn findes vel paa flere Kort fra det 16de Aarhundrede, saaledes paa det ovennævnte af *Alonso de Santa Cruz*, men uheldigvis findes paa disse ogsaa Navnet Guanahani; disse Kartografer i det Mindste have betragtet den og Triango som to Øer.

Navtikerens Arbejde er ikke mindre besværligt. Han skal hente sit Bevismateriale fra Skibsjournalen; men dens Værd er meget omstridt. Alle omtrent ere enige om, at dens Nytte vilde være langt større, hvis Las Casas havde givet os den fuldstændig og ikke i Uddrag, og desuden er der Huller i Las Casas' Manuskript. Biskoppen havde vel som ingen anden studeret Opdagelsernes Historie og har vel ogsaa haft mange Kilder, der nu ere lukkede for os, til sin Raadighed, ligesom han vistnok ogsaa flere Gange har passeret i disse Farvande paa sine Rejser frem og tilbage mellem

¹⁾ Kortet findes bl. a. hos *Kunstmann*, *Die Entd. Amerikas*, Atlas, Bl. IV.

den gamle og den nye Verden. Men Sømand var Las Casas ikke, og der er vist ingen Tvivl om, at han ofte er kommen til i Uddraget at forbigaa det, som netop en Sømand vilde lægge Vægt paa. At der mangler Længdebestemmelser, kan man forstaa, thi de vare med Datidens Instrumenter og Metoder vanskelige, om ikke umulige at foretage; men at Columbus ikke har taget nogle Breddbestemmelser til Søs, synes man med Rette at kunne bebrejde ham. Men det er dog vist ikke rigtigt at slutte, at Columbus ikke har foretaget saadanne, fordi Las Casas ikke anfører nogle, hvad *Gelcich* gjør opmærksom paa¹⁾. Han viser, at flere Steder i Journalen tyde paa, at der maa være foretaget Breddbestemmelser; men Las Casas har rimeligvis slet ikke lagt Vægt paa Breddbestemmelserne til Søs; Rejsen derover som Serejse har han ikke tillagt videre Betydning, og først fra det Øjeblik, da Columbus kom til Guanahani, har han anset det for nødvendigt at optage Detaillerne i Columbus' Manuskript, for at man derefter kunde tegne Kort over de nyopdagede Lande. *Gelcich* sætter i det Hele taget den videnskabelige Værdi af Skibsjournalen meget lavt. Kun *Clemens R. Markham*²⁾ finder, at Skibsjournalen, endog i Las Casas' Uddrag, er fuldstændig tydelig og klar, navnlig for Guanahanispørgsmaalets Vedkommande, og siger endog, at en Midshipman i hendes engelske Majestæts Flaade ikke vilde være mere end en halv Time om at sætte Fingeren paa det Sted, hvor Columbus landede, naar han havde Journalens Materiale for sig. Skjønt jeg ikke kan dømme i denne Sag, synes det mig vel stærkt, naar man erindrer, at søkyndige Folk have studeret Aar paa Spørgsmaalet uden at kunne finde ud af det, at Marineofficerer som *Navarrete*, *Becher* og *Fox* ere komne til helt forskellige Resultater, at Mænd, som endog ere enige om selve Øen, som *Major*, *Becher* og *Murdoch*, lade Columbus lande paa de forskjelligste Steder af Kysten, og at endelig en saa bekjendt nautisk Videnskabsmand som *Gelcich* ved at koble Ruterne sammen maa udtale, at hans Undersøgelser mere falde ud til Gunst for *Varnhagen* og *Fox* end for den af *Markham* forfægtede Mening. Forevrigt siger *Markham* selv et andet Sted³⁾, at om ogsaa de fleste Forfattere umulig kunne bevise deres egne Hypoteser fuldt ud, have de vist megen Dygtighed og Skarpsindighed i at kritisere deres Modstandere.

Til Slutning skal jeg give en Oversigt over de

¹⁾ Zeitschrift d. Ges. f. Erdk., Berlin XX, p. 295.

²⁾ Proceedings of the roy. Geogr. Society, Sept. 1892, p. 592.

³⁾ Bolletino della Società Italiana, Roma 1889, p. 122.

forskjellige Anskuelse og den omfattende Literatur, som Striden har fremkaldt, for til sidst at vise, hvilken af de fem Øer der synes at maatte have Fortrinet. Jeg tager Øerne fra Syd til Nord.

Navarrete udtalte sig 1825 (i „Coleccion de los viages“, I, p. 20) for den nordligste af Turkøerne, den store *Turko*, og fik Forbundsfølger i *Sam. Kettel* („Personal narrative of the first voyage of Columbus“, Boston 1827) og *Gibbs* (New-York Historical Society, 1846); ogsaa *Major* stod paa hans Side i Begyndelsen (i den første Udgave af „Select letters of Columbus“, 1847).

Varnhagen udtalte sig 1864 for den næste i Rækken, *Mayaguana* eller *Mariguana* („La verdadera Guanahani de Colón“. Santjago en Chile 1864).

Fox, Kaptejn i de nordamerikanske Fristaters Flaade, holdt paa *Samana* eller *Atwood Cay* („An attempt to solve the problem of the first landing place of Columbus in the New World“, Washington 1882). Denne Mening er *Harrisse* (Colomb I, p. 454) mest tilbøjelig til at dele, med mindre, som han siger, man vil antage, at Columbus først har set en mindre Ø (en af de smaa Øer nordfor *Mariguana*) og derpaa en større (*Acklin*), som han saa har blandet sammen i Beskrivelsen.

Muñoz (Hist. del Nuevo Mundo“, Madrid 1798, p. 85 og 86) — som dog kun nævner *Watling* uden at føre noget Bevis for sin Antagelse —, *Peschel* (Gesch. des Zeitalters d. Entd.“, 1858, p. 200), *Becher* („The Landfall of Columbus on his first voyage to America“, London 1856), *Major* (Journal of the Geogr. Society“, London, 1871), *Pietschmann* (Beiträge zur Guanahani Frage“, i Zeitschr. für wissenschaftl. Geogr., 1880), *Murdoch*, amerikansk Søofficer („The Cruise of Columbus in the Baham 1492“, i Proceedings of the Naval Institute, Annapolis 1884), *Markham* („Sul punto d'appunto de Cr. Colombo“, i Boll. d. Soc. Italiana, 1889) og *Maurique* („Guanahani.“ Arrecife Canarias. 1890) forsvare alle den Mening, at Guanahani er *Watling*.

Endelig forfægte *Washington Irving* („Hist. of the life and voyages of Columbus“, London 1828, IV, Appendice XVI), som i sin Bevisførelse støtter sig paa en amerikansk Søofficer, *Mackenzie*, og *Humboldt* („Examen Critique etc.“, IV, p. 210), at Guanahani er *Cat-Island*. Denne Mening er tiltraadt af den franske Oversætter af *Navarretes* 1ste Del, Søofficeren *de la Roquette* („Relations des quatre voyages etc.“, Paris 1828, II p. 339).

Navarrete er kommen til sin Mening, særlig fordi

han antager, at Columbus stadig er sejlet lige mod Vest paa sin Vej fra Guanahani til Cuba; derfor valgte han den store Turkø, og derfor satte han Caicos som Santa Maria de Concepcion, lille Inagua som Fernandina og store Inagua som Isabella; men da hans Teori ikke passer med den øvrige Rute, som Journalen angiver, og da Turkøen vel har en Lagune og et omgivende Rev, men ellers ikke passer til Beskrivelsen, ligesom dens Beliggenhed slet ikke kan svare til Guanahani paa Juan de la Cosas og Herreras Kort, er man nu helt kommen bort fra den. Skjønt der er en Del, der taler for *Varnhagens* Hypotese, maa den dog forkastes, om ikke af anden Grund, saa fordi begge Navnene, Guanahani og Mayaguana, findes paa Juan de la Cosas og Herreras Kort; altsaa har man paa den Tid kjendt dem som to Øer. Vel beraaber *Varnhagen* sig paa det ovenomtalte Kort af Alonso de Santa Cruz, da Mayaguanas Navn ikke findes der; men Kortet gaar ikke saa langt mod Syd, at der er blevet Plads til den. Den samme Indvending gjælder *Fox'* Teori, at begge Navne Samana og Guanahani findes hos Juan de la Cosa og Herrera, skjønt ellers hans Arbejde udmærker sig ved stor Skarpsindighed, og han har vundet mange Tilhængere; men i alt Fald maa man helt stryge Columbus' Beskrivelse af Øen, hvis man vil holde paa Samana, da der hverken er nogen Lagune eller Bugt, som kan tjene til Havn. *Washington Irving* og *Humboldt* støtte sig især paa det Bevis, at Cat-Island i omtrent 200 Aar er betegnet som San Salvador paa Kort over Vestindien, første Gang paa det hollandske Kort af Blævs fra 1636; men det kan jo være en ren Fantasi af denne Kartograf, og de senere have kopieret ham. Desuden er Cat-Island ikke nogen lav Ø; det er den højeste af Bahamaøerne, og den har ingen Lagune; heller ikke den øvrige Rejse til Cuba passer, naar man gaaer ud fra Cat-Island.

Jeg har gjemt *Watling* til sidst, fordi det er dens Forsvarere, der have de bedste Kort paa Haanden. For det Første er der ingen af Øerne, der saa godt svarer til Beskrivelsen som denne. Las Casas' Angivelse af Størrelsen passer rigtignok ikke, da han angiver dens Længde til 15 Leghe, og den kun er 13 engelske Mil (noget over 4 Leghe) og heller ikke har den nogen Sø med fersk Vand. Derimod er den lav og rig paa Sumpe — de indtage omtrent en Trediedel af Øen — og er omgivet af et Rev; tillige har den sydlige Del af Østkysten en nordnordøstlig Retning, hvad Columbus selv fortæller er Tilfældet med Guanahani, og paa denne Kyststræk-

ning er der ogsaa en Landtunge, som danner en naturlig Havn. Naar man betragter Tegningen af Øen hos Markham¹⁾, maa man give ham Ret i, at Ligheden med Beskrivelsen ikke er ringe. Men det, som virker mest overbevisende paa mig, ere de to Kort, Juan de la Cosas og Herreras, især det sidste. Paa dette er Guanahani den femte Ø fra Nord, og paa et moderne Kort er Watling ligeledes den femte²⁾; og desuden kan man dække alle Øerne med tilsvarende paa vore Kort, saa at Guanahani og Watling falde sammen. Saa kommer det jo an paa, hvor stor Lid man sætter til Herrera; det er i alt Fald sikkert, at man paa hans Tid ansaa Columbus' Guanahani for at være den femte i Rækken; og da Kortet, som ovenfor nævnt, vistnok støtter sig paa Tegninger fra Columbustiden, synes man at kunne stole paa det. Endelig har Murdoch brugt den Metode — netop den Metode, som Sømanden bruger, siger Markham — at gaa ud fra Columbus' Landingssted paa Cuba og derfra efter de i Skibsjournalen givne Distancebestemmelser og Pejlinger sejle tilbage, og paa den Maade rammer han atter Watling. Isabella vil han paa den Maade bevise at være Crooked Island, Fernandina Long Island og Santa Maria de Concepcion Rum Cay. Hvor overbevisende en Metode dette er, kan jeg dog ikke dømme om; maaske kunde en anden gaa frem paa samme Maade og komme til et andet Resultat; jeg synes, man maa altid huske paa, at man ikke er helt klar over, hvor stor Columbus' Leghe var.

Markham mener, at Fejltagelserne ere blevne rettede ved de mange Undersøgelser, og at det nu er muligt at lægge en Rute, som tilfredsstiller alle Betingelser. Han siger, at Muñoz har Æren af først at have angivet Watling som den Rette, Major har paavist Columbus' første Ankerplads, og Murdoch har nøjagtig lagt Vejen fra Watling til Cuba. Bedre er det for os, som staa udenfor Striden og ikke ere Parthavere i den som Markham — alle de forskellige Forfattere hævde selvfølgelig deres Teoris Ufejlbarehed — at sige, at Sandsynligheden for, at Guanahani er Watling, bliver større og større.

¹⁾ Boll. d. soc. Italiana, anf. St., p. 120.

²⁾ Herreras Kort:

1. Yucayoneque
2. Cigateo
3. Curateo
4. Guanina
5. Guanahani

Moderne Kort:

1. Abaco.
2. Eleuthera.
3. Lille San Salvador.
4. Cat-Island.
5. Watling.